

Nr. 22

AOGI

31. MAIL 1924.

A. Stieren.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS

HIND 40 MARKA

TALLINNA EESTI KIRJAST.-ÜHISUSE

kirjastusel ilmunud

RAAMATUTE NIMEKIRI

- Käskivi.** Novellid. Adson, A. Hind 85 m.
- Taavet Soovere elu ja surm.** Romaan. Mait Metsanurk. Hind 120 mk.
- Saatuse tujud.** Jutud Vene-Austria võitlustest Karpaatides. J. Mändmets. Hind 130 mk.
- Poiss ja liblikas.** Novellid. A. H. Tammisaare. Hind 100 mk.
- Teekond Hispaania.** Reisikirjeldus. Friedebert Tuglas. Hind 200 mk.
- Pärisosa.** Luuletustekogu. Marie Under. Hind 85 mk.
- Nipet-Näpet.** Legendid, anektoodid ja tõsijuhtumised. A. Jürgenstein. H. 50 m.
- Vähkmann ja Ko.** Fõljetonistlik romaan. O. Luts. Hind 100 mk.
- Tiibuse Jaak Tiibuse kirjavahetus.** I ja II jagu. Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. I jagu — hind 60 mk., II j. hind 150 mk.
- Tiibuse Mari ajalikud laulud.** Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. H. 35 m.
- Eesti iseseisvuse teel.** I. Vene revolutsioonist Eesti vabadussõjani. Ülevaade 1917. ja 1918. a. sündmustest. A. Tammann. Hind 160 mk.
- Minu mälestused.** Adm. Joh. Pitka memuaarid. Hind 225 mk.
- Sõda Landesvehriga.** J. Poopuu. H. 100 m.
- Au langenuile.** Luuletused vabadussõja kangelastele. Aks. Kallas. Hind 200 m.
- Elu mäng.** Jutustus Eesti vabadussõjast. Mihkel Lüll. Hind 90 mk.
- Ahvide kasvandik.** Juhtumuste romaan. Ed. R. Burroughs. Inglise keelest L. L. Hind 200 mk.
- Kadunud mees.** Ülipõnev romaan. Inglise keelest L. L. Hind 160 mk.
- Loitev Koit.** Romaan Ameerika dollaritemaalt. Jack London. Inglise keelest H. M. Hind 200 mk.
- Malailaste laev.** Romaan. Clark Russell. Inglise keelest. Hind 150 mk.
- Julge Mäng.** Kriminaalromaan. R. Augustin Freeman. Hind 80 mk.
- Punased lõunast.** F. Grass. Hind 60 m.
- Pstikoloogia pääjooned.** I osa. Dr. H. Höfding. Tõlkinud K. Freiman. Hind 130 mk.
- Valitud Eesti rahvalaulud.** Antoloogia, eessõnaga rahvaluule üle. A. Saareste. Hind 130 mk.
- Kõdumaal rännates II.** Piirisaare-Endla-Neeruti-Haapsalu. G. Vilberg. Hind 100 m.
- Kasvatuse radadel.** Kasvatuse õpetus. C. H. Niggol. Hind 630 mk.

P. AREN.

Talilina Eesu Kirjastus-Uhisus.

KARI.

KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI

TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. ÆESTI
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA NÄDAL

II AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2
TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄRVI 1-2

KEHALISEST KASVATUSEST KULTUURI ÜHEKÜLGUSE AJAJÄRGUL¹⁾.

JUHAN VILMS.

Inimene kujutab enesest tervikut. Tema vaimline ilm on tingitud väga suurel määral keha seisukorrast. Üldises mõttes tingib terve vaim ka tervet keha ja ümberpöörduvalt. Väljavõtetena on ka vastupidiseid võimalusi. Kuid isegi sel korral, kus on terve vaim haiges kehas, on keha tegevuse mõju märgata. See avaldub kõigepealt meeleolus, tööhimus, enesetundes ja tööhoos, mis haigel inimesel on ikkagi pahatihti allpool normi ja nõuab suurt tahtepingutusi või halba tunnet kaotavaid emotsioone. Üldiselt on teada, et keha seesmise sekretsiooni näärmete tegevus meie meeleolu määrab, meie isegi sõjakat ja ettevõtlikku vaimu (sugunäärmed) ehk halba meeleolu ja nukrust (kilpnäärme haigenemine) võivad toota.

Arstiteaduses on teada rida juhtumisi, kus orgaanilised vigastused peaaegu inimese iseloomu tuntavalt on muutnud.

Inimese tervisline seisukord määrab tihti

¹⁾ Anname sellele kirjatükile heameelega ruumi, sest et me kõigiti rahva kehalise tervise ja kehakultuuri edendamise poolt oleme. Eksiarvamiste ärahooldamiseks tähendame aga, et meie rekordsporti ja kõiki spordiharusid kõlblikuks rahva kehakultuuri tõstmiseks ei saa pidada. Ei ole näit. mõttetumat sporti kui Marathoni jooks, mis mitte ainult mõtetu ei ole, vaid ka kahjulik. Rekordspordist on harilikult üks lihastiku rühm teiste kuul erakordselt arendatud, hüpertrofeeritud; kas see peab eeskujuks olema kehakultuuri alal?! Huvitaval kombel on meil aga seni lahkelt käel summasid ühekülgse rekordspordi peale antud, mitte aga kehakultuuri tõsiseks arendamiseks. Samuti pühendavad ajalehed peaaegu igapäev terved veerud üksikute rekorditsemisele, rahva kehakultuuri tõsisest tõstmisest leidub harva mõni artikkel.

Toim. märkus.

tema ilmavaate ja avaldusviisi: halb tervis annab põhjust pessimismile (Schopenhauer²⁾) ja naudingusihilistele vaadetele; hea tervisega aga ollakse optimismile kalduv. Tervisline üldkeha ja iseäranis närvide seisukord võib isegi kogu seltskondlisele elule isesuguse sihi anda, teda teatavas suunas muutes. Eks ole pärast sõja-aegne närvide seisukord, olenedes sõjaaegseist toitmiseoludest ja erutuspeinevusest, annud põhjust iseäranis suure lõbukultuuri ja elumaitsemise nähtustele, kuna viimaks rahulisemate olude saabudes reaktsioon ilmus ja tarvet elu tõsisema sisu järele võis märgata. Tühja kõhuga ja haiglase kehaga ei looda harilikult midagi vaimiliselt suurt!

Eks ole ju ka teada see, et väsinult ja roidunult meie mõte, fantaasia ja luulelend ei tööta, vaid vajab enam-vähem värsket peaju ja enesetunnet!

Sellega võib uskuda, et põhimõtteliselt kaht arvamist ei ole terve keha ja vaimu üksteisest olenemisest. Ei saa ju ollagi juba arstiteaduse seisukohast!

On see nii, siis seisame järgmise küsimuse ees: mis tähtsus oleks vaimlisele kultuurile inimese harimisel ehk kasvatamisel?

Kui rääkida inimese harimisest, laste kasvatamisest jne., siis on igatühele selge, et see

²⁾ Schopenhauer'i pessimism arvatakse suurel määral tema filosoofia halvast menust tulnud olevat. Omal eluajal ei leidnud tema teooria teiste tolleaja filosoofide poolt muud „tunnustust“, kui mõne pilkava märkuse. Olgu siin tähendatud, et filosoof Kant palju parema tervisega ei olnud kui Schopenhauer, sellegi pärast ei olnud ta pessimist.

Toim. märkus.

peab olema võimalikult mitmekülgne, vähemalt selles seisab keskkoolide olemasolu mõte, samuti kuj intelligent üliõpilaselt või ülikooli lõpetanud haritlaselt nõutakse elementaarsemaidki teadmisi igalt kultuurelu alalt. Oma erialasse süvenenud spetsialist, kes muuga tegemist ei tee, muutub karikatuurseks putkakorjajaks!

Et tõsine inimese harimine nõuab inimkeha kui terviku harimist — seda on osalt ka meil Eestis aru saadud, kus võimlemine ja sport kooles on sunduslikud õppeained. Kuid sellel alal ollakse isegi väljamaal — rääkimata meil — veel vähe seltskonnas teadlik ja meeolelu on osalt vaenulinegi, millest ongi tingitud käesolev kirjutus.³⁾

Ei saada meil veel mitte aru, et vaimu saab harida ka keha kaudu ja mitte üksi lugemise, kuulmise, nägemise ja loengute läbi! Veel vähem mõistetakse seda, et vaimu harimine kehakultuuri kaudu on otse tarvilik vaimlisele edenemisele!

Kehaline kasvatus pole mitte üksi sellepärast tarvilik, et ta keha harib (mis küll ma siin kui tõsiasja lähemalt arutamata jätan), vaid just ka vaimu. Selleks siin mõni näitus.

Kes vähegi on sportinud, teab, kuis mõjub sportline aktsioon puht-vaimliselt.

Üldiselt tunnustatud on, et sport on suur t a h e t kasvatav tegur. See võimaldub seeläbi, et iga sportline liigutus (hüpe, viske, jooks, ujumine jne.) nõuab oma läbiviimiseks takistuste äravõitmist — seega alalist ehk tihedat tahtepingutust. See on tahtegümnaastika. Kuivõrd aga tähtis tahe teaduslikes ja kunstilises loomingu — tööhimu, tööhoo ja sihi saavutamisel — on selge!

Teine vaimline tegur, mida siinpuhul haritakse, on — tähelepanu. Korraliku tähelepanuta on sportline aktsioon korratu ja abitu. Seepärast on ka alaline tähelepanu harjutamine spordi suur teene.⁴⁾

Mitte üksi tahet ja tähelepanu, kui inimese väga tähtsaid omadusi — mis kirjanikulegi vaja — ei harita sportlises tegevuses, vaid ka seesmine distsipliin, enesevalitsemine ja otsustusvõime leiavad tihti korduvat harjutamist. Inimene õpib oma seesmisil üleelamisi ja tahtmisi

³⁾ Meie ei pea seda etteheidet põhjendatuks: meil käiakse spordietendusi suuremal arvul vaatamas kui mingit muud. Ajalehed annavad spordile väga heldelt ruumi, ka rahaline toetus ei puudu.

Toim. märkus.

⁴⁾ Meie peame spordi abil tähelepanu kultiveerimist üheks kõige primitiivsemaks. Tähelepanu tõsine arendamine sünnib vaimlise koonduse- ehk kontsentratsiooni-harjutuse abil. Ei ole teada, et ükski tähtis tähelepanu-võimega teadusmees, maalikunstnik või kirjanik spordi abil oma tähelepanu oleks arendanud.

Toim. märkus.

kehaliste liigutuste järgi avaldama. Kunsttantsijanna on ka tõsine sportlane, sest ta valitseb täielikult oma keha ja selle avaldusvormide üle. Igas sportlises tegevuses on sellega osake inimese seesmise hinge avaldust, tema üleelamist (mis muidugi mitte sporti veel kunstiks ei tee, nagu seda mõnelt poolt väidetakse).

Sellega, kui meie oma käsi, jalgu ja keha igas olukorras valitseda mõistame, näitame meie, et kehaliselt haritud oleme, s. t., et oma vaimlisi mõtteid ja tundeid kehaliste liigutustega kokkukõlasse suudame viia. Seda kehalist haridust võib mitmetviisi juhtida: võib „k n i k s u“ tegema õpetada, võib ilusasti käsi suudlema, käima, seisma, kummardama, tantsima jne. õpetada, mis kõik keha painduvusest ja seesmisest vaimust oleneb. See kõik kuulub ju iseenesest kehalise kultuuri ja tema kasutamise alla. Mainime siin täiendusena plastilise võimlemise olemasolu, nagu seda muu seas Mensendiecki, Labani ja Bode süsteemides väljendatakse. Kui kehakultuuri ainult sääremarjade ja tugevate turjade kasvatamisena mõeldakse⁵⁾, siis on see äärmiselt ühekülgne, nagu kirjanduse all ainult mõne dekadentlise voolu mõistmine.

On teaduslikult kindel, et tõsine ja intelligent sportline tegevus ka vaimlisele arenemisele kasulik on, nagu näit., vehklemine, poks, pallimängud jne. On aga samuti ka kehalisi spordiharusid, kus peaasjalikult keha töötab, nagu raskuste tõstmine, käimine jne. Kui sport vaimliselt harib, siis aitab ta ka kaasa teaduslikele ja kunstilisele loomingu, rääkimata veel üldise tervise eest hoolitsemisest. Ta ei loo muidugi mitte amet, nagu seda miski ei suuda, vaid ta loob ülihäid tingimisi ja tegurid ande avaldamiseks. Seda ei pea mitte unustatama!

Suure vaimlise tegurina hulkade seisukohast esineb rühmsport, kuid selle teenete arutamine viiks meid liig kõrvale.

Kahjuks on praegu veel õige laialdaselt valitsemas põlglik vaade kehakultuuri tähtsuse kohta.⁶⁾ Iseäranis Eestis on see silmapaistev.

Eesti kultuuriline elu, mille eluga alles mõnikümmend aastat hoogsat edenemist, on väljamaalt vastu võtnud igasugu kultuuri. Oleme jõudnud palju vastuvõetust ära seedida ja ise-seisvalt edasi arendama hakata. Kuid kultuur on väljamaalgi olnud ühekülgne — ning seda rohkem veel Eestis.

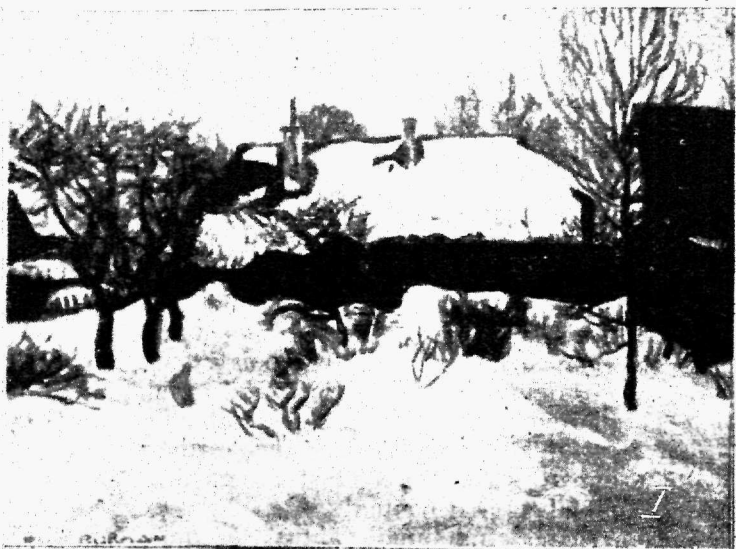
On üldiselt tunnustatud tõsiasia, et tehniline edu praeguses kultuurilises ilmas on kaugele ette jõudnud k o l b l i s e s t kultuurist ja t a h t e

⁵⁾ Eesti sport on seni enamasti seda teed kõndinud.

Toim. märkus.

⁶⁾ Aga mitte rekordsporditsemise peale, nagu juba tähendasime.

Toim. märkus.

Näited kunstnik Paul Burmani maalide näituselt

(Tallinna Pritsimaja saalis).

- I. „Tali“.
- II. „Tallinn“ (Vaade Toompeale).
- III. „Hippodroomilt“.
- IV. „Tallinn“ (Kullasepa tän.).
- V. „Rukkipõllul“.

kasvatamisest. Inimene on ikkagi jäänud veel hingeliselt metsloomaks, mis ilmasõjas ja selleaegseis mässudes hiilgavalt tõestus.⁷⁾ Nii sama taha on peaaegu jäänud üldiselt ka kehakultuur, ehk küll mõnes suhtes enam edenenud olles.

Inimkonna kultuur on olnud praegusel uuel ajal mõistuse ja tunnete kultuur.

Oleme teinud üle ilma suuri edusamme igasugu teaduste alal, olemes loonud selleks rida igasuguseid ülikoole ja asutusi. Teaduslise saavutusena on masin tunginud meie igapäevasesse ellu, tehes elu kehalisest küljest ikka kergemaks ja mugavamaks. Teaduste seas on isegi sotsiaalsed teadused — poliitika, sotsioloogia j. m. palju edenenud, mis näitab mõistuse meetodide võidukäiku läbi paljude inimelu alade.

Teisest küljest on inimkonna kultuur olnud tundmiste kultuur. Inimkonnal on kogunud mitte üksi lõpmatu palju raamatukogusid, vaid ka kunstimuuseume ja arhiive. Omistame palju igasugu kirjanduslisi j. m. kunstivoole, igaüks oma erilise kooliga, millele juure seltsivad ikka uued. Kultuurilise mass-inimese elu seisab peajaslikult tundmiste kultuuri teenuses lugematu teatrites, kontsertettekandeil, kinodes ehk oma kodus klaveri, viiuli, grammofooni, raadiotelefoni jne juures. Mõistuse ja tunnete kultuuri alal on inimese hing kõige suuremat väljendust leidnud!

Mis on sellele puhtvaimlisele kultuurile kehalisel alal vastu seada? Ainult mõned tuhanded võimlejad ja sportijad mitmekümne miljoniliste rahvaste seas.⁸⁾ Ainult põlastavat vaadet kehakultuuri harimata esitajate peale. Ainult mõned üksikud professorid ja teadlased, kes tunnustavad sooja poolehoidu kehakultuuri ideedele. Ainult mõned üksikud ja noored kehakultuuri ülikoolid siin-seal kultuurmail!

Ja meil Eestis — veel tumedamad värvid! Meil Eestis on tervishoidline mõte nii halatsemisvääriks seisukorras, et vasikaid ja põrsaid lihtrahva seas rohkem mõistetakse kasvatada kui inimlapsi.⁹⁾ Meie poliitilistel erakondadel on vähe tervishoidlisi programm-nõudeid.

Et haritud mail on tugevalt liikumine alanud üldkultuuri ühekülgse vastu nii kõlblise

kasvatuse (ilmarahu ideed!) kui kehakultuuri mõttes — seks olid ja on tugevad põhjused.

Kõigepealt — teaduste, iseäranis arstiteaduse edenemine on loonud kultuurinimesele sarnase ümbruse, mis tervisele väga vähe — võrreldes metsikute oludega — kardetav on. Elumajad ja korterid, sotsiaalne hügieen, riidevarustus, isikline tervishoid, arstimiskunst jne. on loonud nii head elamistingimised, et need inimeolevused, kes õieti peaksid oma eneste ja seltskonna huvides surema — nüüd suuremalt jaolt üles kasvavad! Kiratsedes ja vaeveldes, pool eluajast kurortides ja haigemajus, sagedasti aga võrdlemisi korralikult; niivõrd rahuloldavalt, et nad endid õigustatult loevad abiellu heita ja järeלטulijaid soetada. Need omakord kasvatatakse uuesti praeguste teaduste abiga üles, sest seda nõuab inimarmastus!

See on loonud nähtusi, et meie kehaliselt keskmiselt nõrgemad olemes, kui seda oldi loodusrahvana, kus kõik nõrgad välja surid. Mõistuse kultuur on sellega tahes-tahtmata võimaluse loonud inimkonna tervise halvenemiseks! Sellest on juba aru saadud ning selle peal osalt põhjenevadki tõutervenduse (engenika) j. t. hädaohust arusaajad voolud.

Nägime eelpool, et isegi puhtisiklise vaimlise arendamise seisukohast on kehakultuur tarviline. Teame, et kehalise tervise suhtes on kehakultuuri kasutamine paratamatu. Edasi nägime, et ta tarviline üldrahvuslises seisukohalt, sest ta levitaks tervishoidlist mõtet, hoolitseks keha tervise eest ja annaks inimesele tagasi osaltki terve ja loomuliku lõbu, mis tal oli aastasadu tagasi loodusinimesena. Ta aitaks luua tervemat ja loomulikumat elukäsitust, viiks inimest halvast õhust, seltskonnast ja mürgitatud oludest välja loodusrühpe, kus areneks keha, puhkaks ja terveneks vaim, et võiks kodus asuda värskena teaduslisele ja kunstilisele loomingle.

See ei tähenda veel, et meil käega tuleb heita ja ära hävitada kõik senised naudingud. Osalt küll, kuid see tähendab kõigepealt seda, et ühekülgne vaimline kultuur üksi viib inimese nõrgenemisele, kuna kehakultuur osutub tegurina, mis mõistuse ja tunnete abil võitleks praeguse vaimlise kultuuri pahedega, ühes sellega inimese väljaarendamisele kaasa aidates.

Sellega oleks kehakultuuril kindel ja tarvilik osa täita kesk keerulisi mõistuse ja tunnete naudinguid ja hädaohti! Ta on sellega otsekohe ja kaudselt tähtis kultuurelu tegur!

On vaja Eestis alata kehakultuuri idealoogia levitamisele intelligentsi ja kogu rahva seas. Rahva tervis ja kehaline ning vaimline

⁷⁾ Väga õige. Aga kas näit. poks, mille harrastamisel hambaid „sisse“ lüüakse ja ninaluid purustatakse, inimese humansemaks teeb, on küsitav. Toim. märkus.

⁸⁾ Need on aga iga sõja algul kõige sõjakamad, ihaldavad koguni võitlust. Kõige vähem võib rahvusvahelisi kokkupõrkeid kunsti-, kirjanduse- ja teaduseharustajate süüks ajada. Spordi edendamine suurriikides kannab harilikult militaristlik ja ülipatriootilist laadi.

Toim. märkus.

⁹⁾ Väga õige! Rekordsporditsemisele visatakse aga heldesti summasid.

Toim. märkus.

kasvatamine nõuab seda. Seks on aga vaja luua autoriteetline keskkohd, mis asuks spordiideede puhastamisele, täiendamisele ja intelligentse spordiliidu loomisele algjõuliselt kasvanud elukutseliste ja asjaarmastajate peres. Autoriteetilise teaduslike keskkohata kannab nagu

siamaani kehakultuuri liikumine enam-vähem juhuslist laadi.

Tuleb tervitada meie hariduspoliitika juhtide kavatsust luua Eestis kehalise kasvatuse kõrgem õppeasutus ja peab soovima, et see ainult võimalikult pea teostuks.

Tartus, 25. II, 1924.

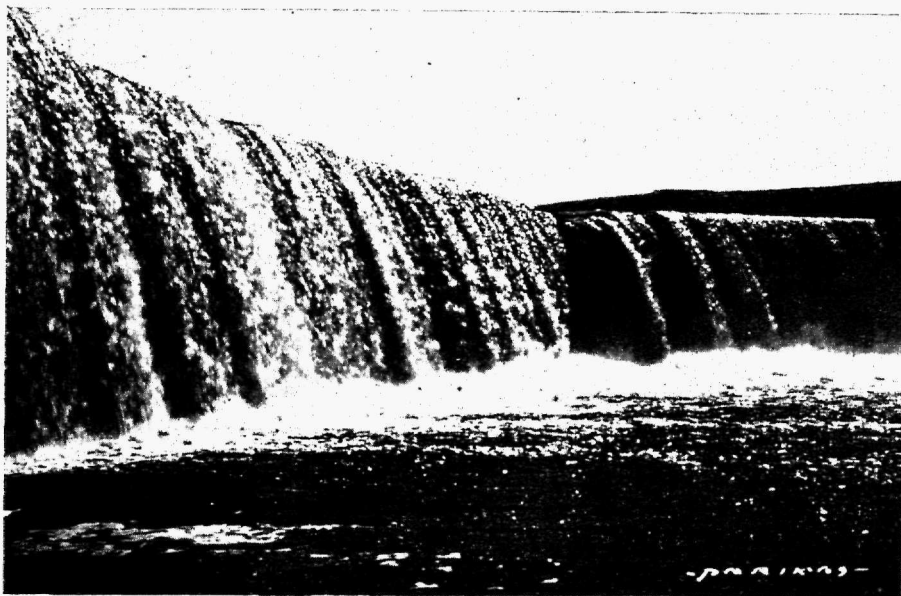
EESTI NIAGAARA.

H. P.

Meie kodumaa pole loodusilu poolest sugugi nii kehv, nagu seda harilikult mõeldakse ja öeldakse. On ainult vaja seda ilu enam tähele panna, tundma õppida ja avara silmaga vaadelda, siis võime täies vaimustuses laulikuga hüüda: „Ilus oled, isamaa!“ Muidugi ei saa

Voore ja mitmete muude mägede tipud, Neeruti „Künnivaod“, Pühajärve, Ilmjärve, Koitjärve jne. järvede toredad kaldad, Võhandu-jõe-äärsed uhked „Taevaskojad“ (kus jõe mõlemad kaldad seinte moel kõrgele kerkivad, nii et jõe kohal ribake taevast nagu hoone katusena tundub) — on suurepäraseid vaatluskohad.

Iseäraliseks iluks on väikesele Eestile aga veel ta mitmete jõgede kosed, mis palju suurematel maadel täiesti puuduvad. Narva jõe kosk on Ida-Euroopas Imatra järele kõige kõrgem ja mõjukam. Eesti Jägala kosk aga, Tallinnast umbes 25 versta eemal, asub koguni eraldi Jõeletme kiriku ligidal. Oma olult on ta otse Niagaara laadiline: vesi kukub seal üle paari-

Jägala kosk.

meie maa loodust kõrvu seada Helveetsia või mõne muu maastiku omaga, aga ometi: „Kiitku ka teised Alpide ilu kõrgeks, kallim ja kaunim on mulle mu kodune maa.“

Kuid isegi kaineilt ja asjalikult Eestimaa loodust teiste omadega võrreldes võime nii mitmes tükis julgesti nendega võistlusse minna. Munamäe, Ebavere,

Sild Jägala jõel.

Foto Parikas.

kümne jala kõrguselt püstloodis alla, nagu veskitammidelt, kuna kõigis muudes Ida-Euroopa koskedes, isegi Imatras, kukkumine on astmeline, ühelt järsult kaljupangalt teisele, ning ka kus kukkumine järsk on nagu Narva jões ja Keila Joal, on ta kõrgus hoopis vähem kui Jägalas. Ja oma laiuse poolest käib Jägala kosk üle paljudest muudest koskedest ka Soomes, Eestis ammugi, sest jõe laiuse kose kohal on umbes 25 sülda.

Väga suureks kahjuks loodusiluarrestajatele on aga Jägala kose suurepärased viimased aastakümned äri-Moolokile ohvriks toodud, nõnda peaaegu hävitatud. Sest kose ligi, Jägala jõe ääre ehitatud puupapivabrik võtab oma tööstuseks selleks tehtud kaanali kaudu suurema osa jõe vett oma ratastele ning juhib nõnda koselt kõrvale. Selle tagajärjel on harilikult jõe vesi allpool kaanalisuud tammiks ehitatud silda koguni õhuke, sest see vähe vett, mis vabriku kaanalist mööda minema pääseb, ja-guneb laia jõesängi mööda nii ära, et osa jõesängist üsna kuiv on, ja kus ka vesi voolab, seal leidub seda ainult mõne tolli sügavuselt. Jõest käib siin sõidutee läbi ja kivide kaudu võib sellest koguni kuiva jalaga läbi minna. Kose serva pinnast on enamasti ikka pool üsna kuiv ja teisel poolel on veevool nii õhuke, et ta kose kõrguselt maha kukkudes kaugeltki nii mõjukat vaadet esitada ei suuda, kui see suure vee juures oleks. Ikkagi on ka vähese veega kosel veel küllaltki võlvat. Sest kose all veest õnestatud sügavas augus keerleb ja keeb allalangev veekogu nagu katlas tüki aega, kihiseb, keerleb ja vahutab, enne kui ta sealt allapoole vajuma hakkab.

Kõrgelt langev veejuga on nimelt siis, kui päike otse peale paistab, väga veetlev ja silmavõitev.

Kuid aastas on ometi kord aeg, mil loodus Jägala jões inimeste tarkuselt võimsalt oma osa õigust kätte nõuab, nendele tehtud tökked tühjaks teeb ja kose jälle oma täies jõus ja ilus esile toob. See on kevadine suurvee- ja jäämineku aeg. Siis täitub Jägala jõgi nii suure veega, et vabrik sellest kuigi palju endale võtta ei suuda, vägev veevool ja lahtiminev jää rõhub niisuuare väega tammi silda vastu, et see peagi puruneks, kui veele ja jääle jooksuks vaba tee ei avataks. Nii siis ei aita muu nõu, kui peab veeminekuajaks kõik silla vesiväravad eest ära võtma ja nõnda kogu veevoolule mahti andma kose kaudu voolata. Vabriku kaanal jääb nõndaviisi kõrvale ja vabrik pannakse selleks ajaks seisma.

Veteminekuajal on siis paari nädala jooksul kosk jälle oma täies jõus ja ilus nähtav ning sel ajal teda vaadelda on suurepärane näh-

tus. Vesi kukub siis terve kose pikkuses ja mitme jala sügavuselt nii kange hooga alla, et selle kohin mitme versta kaugusele kuulub. Seda kanget vahutamist, mis vägev veevool oma kõrguselt langemise hoos alla tekitab, ei suuda sõnadega kirjeldada. Veekogu kargleb ja hüpleb üles ja alla, ta harjale kerkivad suured vahumäed, veepiisad pritsivad kose mõlust kõrgele üles, ning päikesesäras kujuneb nende kohal tihti kena vikerkaar nähtavale, kuigi ainult silmapilkseks ajaks.

Kõige suurepärasem on kosk aga jääpankade allalangemisel, ja 1922. a. kevadel, mil jää mitme jala paksune oli, avaldas see õige vägevast muljet. Suured ja laiad jäälahmakad liuglevad jõepinda valgendades kõva veevoolu tunjal kose äärele, kus mõni neist kose paeserva riivates veel suure keeru teeb ja vähekeese aja peatub, nagu kardaks ta kohutavat kuristikku enda all. Aga see ei kesta kuigi kaua, kõva rõhu all peab ta ikkagi oma „sunnasõlme“ tegema. Suuremad jääpangad murduvad juba kose serval, teised purunevad allakukkumisel, nii et allpool koske nendest ainult püdi järele jäänud, mis veega allapoole libiseb. Iga suurema jäälahmaka kukkumisele vastab kose-alune veekogu tugeva veesamba ülespoole viskamisega, mis alla vajudes jälle uut laksatust ja kanget vahutust tekitab.

Küll pole praegu jääminek Jägala koses enam nii suureviisiline kui vanemalt, kui jää terve jõe laiuselt väga suurtes lahmakates alla langes. Nüüd katkevad suured jäätükid juba eelmaitud silla juures, kus nad silla alustugede vahelt muidu läbi ei pääse, kui vähemateks osadeks jagunedes — kui mitte muidu, siis inimeste käte läbi. Sest kuna suurte jäätükkide pealerõhumisel silla lõhkumist karta on, seisavad jääminekuajal vabrikumehed alati sillal vahiks, õositi valvavad nad silla ääres tulelõkke juures, et kohe valmis olla, kui jää silla ette paisu jääb; sarnasel korral juhivad nad pikkade ritvadega jäätükke sillaaluste vahelt läbi. Kui need muidu minema ei mahu, siis purustatakse nad lõhkudes, tarbekorral dünamiidipadrunid appi võttes, mida ridva otsas jääkampa torgatakse ja siis plahvatama pannakse. Seda oli nimelt 1922. a. paksu jää juures tarvis teha ning selleks olid linnast eriasjatundjad sinna tellitud. Nii on siis jäämineku vaatlemisel peale kose ka silla juures oma lõbu ja huvi ning seda nägema koguvad ümbruskonna elanikud suure hulga veel enam kui kose juure.

Tänavu saadi seda lõbu hoopis kauemini maitsta kui muudel aastatel, sest nüüd oli jääminek õige pikaline. Suur vesi algas juba aprilli keskel ning selle mõjul võeti siis vesiväravad lahti, millega kosel ta jõuaga algas. Kuid

jõe ülemjooksul tuli jää alles mai teisel nädalal ning senikaua jäi jõele vaba voli.

1922. a. tuli Jägala jõe jääminekul ka õnnetus, mis ometi võrdlemisi kergelt möödus. Sillast üle sõites oli ühel vabrikusse mineval naisel hobune silla ääre üleslaotud vesiväravaid kartma hakanud ja selle juures end liig kaugele teisele silla äärele nihutanud, mis jääminekuajal vee poole lahtine seisis, kust loom ühes vankriga jõkke kaldus. Hädaohtu märgates suutis hobuse juhtija veel kähku vankrist maha sillale karata, kuid hobune vankriga ja selles oleva kraamiga — mõned piimanõud ja tangukotid — läksid kiirel käigul veevooluga ühes kose poole. Hobusel aga oli allaminemisel nii palju mahti, et ta rabeledes vankri aias suutis lõhkuda, nii et vankrist vabaneda võis, mille mõjul ta kosest alla kukkudes mitte kaela ei murdnud, nähtavasti ka mitte kivide vastu ei põrganud, vaid suurema kahjuta kõva veevoolukaasas jõge mööda alla läks, kuni tüki maa tagant veejooks ta kaldale viis, kus jõeäärsest puust hammastega kinni haarata suutis. Peagi märgati teda lähemast talust, mindi appi ja tõmmati välja. Perenaine sai oma looma siis kaunis tervelt kätte, aga vankrist ja ta kraamist ei leidnud hoolsa otsimise järele mingit jälge; need ujusid küll pärivett merre.

Vähemaid loomi, koeri ja kasse on kosest tihtigi alla läinud, aga needki on enamasti eluga pääsnud. Viimasest suuremast õnnetusest on juba mitu rahvapõlve möödus. Siis oli keegi suurustaja mees, vahest ka omajagu viinastunud olekus, muude inimeste keelust hoolimata natuke maad pealpool koske jõest läbi sõitma hakanud, kuid jõe keskel tõstnud veevool vankri üles ja kiskunud ta kange hooga alla-poole, ühes hobuse ja mehega. Kose servale saades kergitanud mees veel kübarat ja hüüdnud: „Nüüd teie mind enam ei näe!“ ning kadunud siis kose alla. Seekord olnud kukkumine nii õnnetu, et mees ja hobune mõlemad kosest allpool surnukehadena välja tõmmati; vanker oli muidugi pilbastatud.

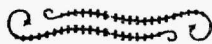
Meil on teatavasti olemas oma „Estoonia“

filmitehas, kes kodumaa sündmustest ja maa-kohtadest heade tagajärgedega ülesvõtteid on teinud ja neid kinodes esitanud. Edaspidi tuleks küll hoolas olla, et Jägala kose jääminekut kino ja oks pildistada, nii et seda suurepäraselt vaatamängu ka mujal loodustruult näha võidaks. Sest oma silmaga teda nägema pääsvad ainult ligida ümbruskonna inimesed, mujalt sinna minna on sel ajal halva teega vaevane. Suvel käivad koske vaatamas küll inimesed kaugemaltki, nimelt kooliõpilaste kogud, aga, nagu eelpool öeldud, ei avalda kosk oma vähese veega mitte täit mõnu ja mõju, kuigi ta ka siis küllalt vaatamisväärne on.

Kahjuks jätkub Jägala kose loodusilu hävinemine veelgi. Kuigi koselt ta veekogu „võõrandatud“ oli ning selle tõttu kosk jõuetuks jäänud, pakkusid ikkagi huvitavat vaadet allpool koske olevad kõrged jõekaldad, mis märgivad jõesängi nüüdsel ajal, kuna nende vahel vesi kosekatlas nagu keemaatult kihades, keerledes ja vahutades allpool orgu voolab. Nimelt parempoolne paekivi kallas, mis järsu seinana veepinnast üles kerkib ning mille seinad kohati nagu võlvina all oleva õonestuse kohal seisavad, näitas suurepäraselt vaadet. Läänud aastal aga kaeveti kose kalda ligikonnast suurel arvul paekive välja, millest purustatult uue jõe suus oleva vabriku tammi ehitamiseks tsementi valmistati, selle juures tekkinud prügi veeti jõekaldale ning aeti seal üle serva maha, mille tõttu kena kallas inetu prügiga kaeti ja nõnda ta loodusilu rööviti.

Kuid kõigest hoolimata on praegugi veel „Eesti Niagaaral“ endisest ilust küllalt järele jäänud, nii et selle vaatamaskäik looduse armastajatele nende vaeva ära tasub.

Jägala kosel käijad võivad nüüd hästi kasutada Jägala puupapivabriku raudteerongi, mis sealt järjekindlalt igal hommikul Raasikule tuleb, kust tagasi pöörab hommikul Tallinnast tuleva rongi sinnajõudmisel, nii et sellelt rongilt otsekohe vabrikurongile pääseb. Sõit vabrikurongil on ka võõrastele hinnata.

Katke India lugulaulust „Nalas ja Damajanti“.

Üksteistkümmes laul.

Prof. FRANZ BOPPI sanskriti keelest tehtud tõlke järele JAAN KÄRNER.

*Kui põgenend ju oli Nalas,
Bhaimi, kes unest kosutund,
siis ärkas hirmul tühjas kõrves,
nii üksi mahajäetud maal;*

*ei enam näind ta abikaasat,
suurt valu tundis südames
ja valjul häälel nõnda hüüdis:
„Oo, kuningas! kus oled sa?“*

Oo, käskija! oo, valitseja!
 oo, isand! miks sa jätsid mu?
 Ah, suren siin! surm ligi juba!
 Hirm tapab mu siin tühjuses.
 Kas pole sa, oo, valitseja,
 kes õigust teeb, tõtt kalliks peab?
 Sa ütlesid, et ongi nõnda,
 ja süiski jätsid magaja?
 Ma näen ju sind, sind näen ma, kuning!
 Nischadha vürst, sind tõesti näen!
 Miks ennast peidad põõsa taha,
 ei mulle vastust annagi,
 miks oled kuri, valitseja?
 Sind ainult, kuning, kahetsen.
 Kui sina, nälgja kannatades
 ning janu, õhtul väsinult
 puu alla heidad puhkusele
 ja mind ei näe, kuis läheb sul? —
 Nii raske mure muljumisel,
 mis nagu tuli põletab,
 Bhaimi ei leia kuski rahu,
 vaid nuttes siia, sinna käib.
 Ja kuna kurbus teda närrib,
 ja kuna valus õhkab ta,
 nii nuuksudes ta veelgi hüüab,
 nii nuttes mõtleb mehele:
 „See, kelle needus taband kurba,
 kes talle ohu toonud on,
 see õnnetuks niisama saagu
 ja tundku piina suuremat!
 Kes raske süüga süütu Nala
 on kannatusse saatnud kord,
 see raskemalt veel kannatagu
 ja kurvalt elu elagu!“ —
 Nii kaebas kallimeelse naine,
 Nischadha vürsti abikaas,
 kes oma kaasat otsis metsas,
 kus aset tüger, lõvi on;
 ja eksis ringi, meelest ära,
 noor Bhima tütar, kaebades,
 „oo häda, kuning!“ hüüatades,
 ta jooksis edas-tagasi. —
 Kes nõnda väga nuttis metsas,
 kui merikotkas kisendas,
 ja igal viisil üha kurtis
 ja lakkamata kaebas säääl,
 see arglik vist ei märganudki,
 kuis äkki madu ligines.
 Ja haaras naise hirmus madu,
 see hiiglakeha, näljane.
 Kas haaratuna tühjas kõrves
 ja hirmu vallatuna nii,
 ta vähem kaebas enda pärast
 kui oma kaasat kahetses:
 „Oo, käskija! miks süütumale,
 miks mulle metsa tühjuses,
 kus minu haarand hirmus madu,
 sa appi veel ei tõttagi?

Kui väsimus ja nälg sind murrab
 ja nõrkus maha painutab,
 kes peletab siis väsimuse,
 mees-lõvi, sinult, tublim sa? —
 Kuid Damajanti hädakisa
 nii ootamata kuulis kütt,
 kes oli metsas jahikäigul,
 ja appi tõttes kiiresti.
 Suursilmist naist nii nähes hädas,
 mao meelevallas olevat,
 ei kõhkle kaua kütt, kes metsast
 on kiirel sammul liginend,
 vaid otsekohe mao ta tapab,
 kel vastupanek võimatu.
 Kui Damajanti vabaks saanud,
 ja enda pesnud selges vees
 ja võtnud toitu, mida talle
 on annud kütt, see küsib nii:
 „Kes silmadelt gaselli sarna,
 kust oled sa? kuis metsa said?
 Kuis tabas sind, sa üliõilne,
 siin nõnda raske õnnetus?“ —
 Ja Damajanti, kellelt küsind
 kütt seda metsa tühjuses,
 kõik avameelselt talle ütleb,
 nii nagu tõesti juhtund on. —
 Pool kleiti ainult kattis seda,
 kel juus ja rinnad kaunid nii,
 ja keha õitsev noores ilus,
 ja nägu kuu, mis saanud täis,
 ja silmakulmud kumeramad
 ja üliarvas kõlav häääl.
 Kui teda nägi kütt, kes tulnud,
 ei himust võitu saanud see.
 Ja ahvatavas kõnes nõnda
 kütt, keda vaevas ihaldus,
 Bhaimile ütles troostisõnu;
 ja teda mõistis naine noor.
 Ja mõistnud patust, Damajanti,
 kes oli ustav abikaas,
 ju ägedamas vihas süttis
 ja süttis vimmas tulises.
 Kes pattu kavatsend, see vilets
 ei julend ligi tulla nüüd,
 vaid vaatas ligipääsmatule,
 kes oli nagu põlev leek.
 Täis valu aga Damajanti,
 kelt riisunud nii mees kui riik,
 ei leidnud aega kõneluseks,
 vaid needis patust, vihane:
 „Nii nagu mina oma hinges
 Naischadhat üksi armastan,
 nii langegu see häbematu,
 kes jahist elab, hingetult!“
 Ja olid öeldud needussõnad,
 kütt, keda toitnud jahisaak,
 nii järsku surnult maha langes
 kui välgulöögist langeb puu.

SUUR BALL VENE KEISRIKOJAS.

Katkend P. N. Krasnovi romaanist.

Tõlkinud Lp.

Sissejuhatus. 1921. a. ilmus Berliinis suurem Vene romaan, pealkirja all „Kahe peaga kotkast kuni punase lipuni“. Teose autoriks on Vene tsaariaegne kasakaväe kindral P. N. Krasnov, kes pääses enamlaste käest vangist ja mahalaskmisest, võitles punavägede vastu Doni ääres, hiljem Judenitshi väes, ja praegu pagulasena elab Saksamaal, kus ta peale eelpoolnimetatute veel mitmed romaanid on avaldanud. — Oma suures, neljaköitelises teoses kujutab Krasnov Vene sõjaväge, missugune see oli tsaarivalitsuse kahe peaga kotka all ja missuguseks see muutus, sattudes punaste lippude alla. Elavalt ja põnevusega kirjutatud romaan kõidab lugejat algusest lõpuni. Kirjus piltideeas, nagu kinolindil, liiguvad lugejate silmade eest mööda suured ajaloolised sündmused: Nikolai II kroonimine ja sellega ühenduses olev Hodõnka õnnetus, Vene-Jaapani sõda, 1905. a. sündmused pealinnas, suur maailmasõda ja selle tagajärjena Vene väe lagunemine ja suur revolutsioon kõigi oma tagajärgedega. Ehk autor oma suurt sümpaatiat Vene tsaariaegse sõjaväe vastu küll ei varja, püüab ta kirjeldustes siiski võimalikult objektiivne olla, mitte varjates sõjaväe, ohvitseride, keisrikoja ja isegi keisri enda vigu. Oma romaani teise trüki eessõnas ütleb autor ise:

„Las tulevased ohvitserid ja soldatid teavad, et Kerenski aegades ja enamluses mitte ainult Kerenskid ja Leninid süüdi pole, vaid on osa ka meie eneste süü, — meie ohvitseride ja soldatite süü.“

Autoril, kui kõrgemal sõjaväe aukandjal ja kaardiväe ohvitseril, oli omal ajal võimalus igale poole takistamatult pääseda, nii keisrikotta kui ka kõrgematesse sõjaväelistesse ringkondadesse, ja kirjeldatavaid olusid oma silmaga tundma õppida, mispärast tema kirjeldused on väga tõenäolised ja tihti üksikasjalised, andes tunnustust autori terasest tähelepanust.

Tähendatud romaan on tõlgitud väga mitmesse keele, ja lugejate huvi romaanis vastu pole seni sugugi veel vähenenud. Romaan oma tervikus oleks Eesti lugejate jaoks liig pikk, paiguti ehk ka, kui eriti Vene sõjaväe olude kirjeldus, mitte küllalt arusaadav ja huvitav. Seepärast tahan „Ao“ lugejaid tutvustada ainult mõnede kirjeldustega ja episoodidega tähendatud romaanist, missugused, minu arvates, väärivad enam üldist tähelepanu.

Tõlkija.

Talvepalee oli heledasti valgustatud. Kõik neli paraadkäiku — Komendandi, Keisrinna, Saltõkovi ja Jordani — olid avatud. Iga paraadkuke juures seisis uksehoidja punases livrees päratu suure kkepiga, ja sõelusid teenrid ja kiirkäskjalad punastes sabakuubedes ja kafтанites. Saltõkovi paraadkuke kõrgustikule sõitis iga minut mõni tõld, ette rakendatud tugevad hallid Vene traavlid pilkkade lainena koetud sabadega, tõlla ukсед läksid lahti ja välja astusid pidulikult riietatud daamid ja neitsid, peale balliriide vaevalt kaetud nahkadega ehk kergeste siidist ja udusulgedest ballimantlitel. Vaikselt, ainult gummidega külmanud lund krigistades, sõitis tõld minema; selle asemele, peente sõormetega närviliselt

norsates, lendasid kerged Hannoveri süsimustad täkid põetud lakkadega ja lühikeste, vaevalt liikuvate sabadega. Kupeest, mille ette nad rakendatud, astus välja daam, kelle saatjaks kõrgem ametnik kolmekandilise, sulega ehitud kübaraga, ehk kindral, lahtiste hõlmadega sinelis, mille alt paistis rind, ehitud laia punase ehk sinise paelaga, säravate ordenite ja tähtedega. Vaevalt jõudis see tõld eest ära liikuda, kui trepi ette asus uhkelt astudes ja oma musta lakka raputades hall traavel mustade täppidega, ja karunahaga kaetud saanist kargas kergesti välja noorevõitu kindral, peas keisrikoja valge tumepunase põhjaga nahk-kübar, seljas kerge, biibrinahaga kaunistatud sinel.

— Olge head, vürstlik hülgus.

— Teie sinel, ekstsellents. Numbrit pole tarvis. Küsige Jakobi järele. Ma vaatan ise järele. Teie harjumused juba tuntud — kostsid siledate nägudega teenrite pehmed soliidsed hääled.

Heledasti valgustatud vestibüülis, mis palee' suitsetamisrohtude järele lõhnas, läks ikka kangemaks lõhnaõlide õrn aroom, mis hoovas peentest nahkadest, pitsidest, peakatetest ja siidistest kaapritest. Daamid korraldasid määratusuure peegli ees oma tualette, kohendasid juukseid ja vaatlesid oma nägusid, mis külmast, ärevusest, mõnel aga ka osavalt peale pandud värvist õhetasid. Noorte silmad särasid vajumusest ja meeleheast. Nad olid erutatud. Paljudele oli see esimene ja, võib olla, ka viimane palee ballipidu. Suurtele ballipidudele kutsuti peale oma kitsama kojaringkonna ka nõndanimetatud linna daame, kõrgemate aukandjate naisi ja tütreid iseäralise, juba varem kokkuseatud nimekirja järele.

Noorte ja vanade naiste paljastatud õlgadel särasid keisrinnade kuldsed nimetähed punastel lintidel — instituudi esimeste õpilaste märgid, ja põlesid briliantidestules keiserlikkude kõrguste märgid, kinnitatud õuedaamide riiete kahvatu-sinistele siidlintidele.

Jordani paraadkäigu juures on ohvitseride alaline liikumine. Harva kui siin keegi karunahkse kattega saanis ja traavliga ette kihutab, enamasti on ikka voorimehed hallide katete all higistavate hobustega. Paljud tulevad ka jalgsi. Uhkeid paraadsiidid, mis kullatud õlalappe kataksid, ei ole kaugelki mitte kõigil. Mõni oli koguni tumehalli palitu paraadmündri peale tõmmanud ja mündri kraeõmbluse vär-

vilise siidrätiga kinni katnud. Daame siin üldse polnud nähagi. Pikale marmorist rõdule, mis harilikul ajal oli täidetud igasugu raidkujudega ja gruppidega, olid nüüd paigutatud lihtsad puust riidevarnad, nende taga seisis polkude järelle soldatid, riidetatud paraadvormi, ilma sõjariistuta. Tähelepanelikult jälgivad nad silmadega tumelillal põrandavaibal nendest möödalikuvat ohvitseride voolu ja peaaegu vahetpidamatult kostavad nende hääled:

— Kõrgus, olge head, meie polk on siin.

— Kõrgus, siia, siia! Meie omad on siin.

Nad võtsid vastu sinelid ja palituid, peitsid kalosse, ja pidid kõike seda hoidma ja äraminekul aitama üleriideid selga tõmmata. Kaugel, läbi poolpimedat, vaevaliselt valgustatud marmorist koridori nägid nad heleda täpina, valgustatud tuhandetest lampidest, mis trepi peeglitest vastu helkis, marmori, kulda, vaipu ja kirjut, kullast, hõbedast ja briljantidest säravat tsaari külaliste hulka, kes treppi mööda tsaari ruumide poole üles sammus. Öhtusöögi ajal kanti nendest mööda magusalt lõhnavaid roogi hõbedastel kandikutel, suuri kruuse mitmesuguste viinadega, ja sealt, valguse, kulla ja kalliskivide särast kuuldus kaugeid muusikahelisid ja piduvõõraste segast jutusuminat.

See oli herraste jaoks. Seal oli tsaar ühes herrastega, neile aga, soldatitele, pandi peale täita teenri kohuseid, tukkuda koridoris sinelite ja kalosside juures ja oodata, millal herrased pidult lahkuvad.

Seal oli tsaar kõigi oma paleede muinasjutulise toredusega, kus talvel öitsesid lõhnavad lilled, kus määratunud saalid ja palju teenreid oli herrade ohvitseride jaoks, kuid soldatite jaoks aga mitte midagi.

Lähenes tund, mis tähendatud oli kutsekaartidel ja teada anti suurtükipaukudega, mis kinni külmanud ja valge lumerüüga kaetud Neeval heledalt vastu kajas, lähenes balli algus. Viimased hiljaksjäänud ohvitserid, hoides mõõka käega kinni, rühkisid põrandavaiba mööda joostes tulimerest valgustatud trepi poole. Seal oli toredus, mis joovastas, toredus ja ilu, mille sarnast polnud leida kogu maailmas. Laia, valgest marmorist treppi mööda, mis oli kaunistatud päratusuurte kivist vaasidega, millest igaüks omaette oli kunstisavutuse ime, voolas külaliste parv üles, peegeldudes päratusuurtes trepiveeglitel. Trepikäikudel, üle iga astme, seisis liikumatult tsaari koerapoisid tumerohelistes, kullaga õmmeldud kaftanites, Vene kübaratega, igal nuga vöö vahel, ajajad ja kütid vasksete jahisarvedega, ratsutajad mustade sametist mütsidega, punaste, vööni ulatuvate kurtidega, mis olid kaunistatud kullaga õmmeldud narmastega ja val-

getes nahksetes pükstes, mille alumine ots kadus kollaste, ümberpööratud säärtega lakksaabastesse. Vene meesilu oli välja seatud näitusele. Noorukesed ratsutajad, vurrudeta puhaste nägudega ja suurte, ilusate silmadega, pikkade tihedate kulmudega, ja soliidid jägriid pikkade, laiade habemete ja suurte, tihedate juustega, mis kübarate alt välja tungisid. Kõik olid üks teisest paremad. Väljamaa agendid ja saadikud peatusid nende ees ja imestasid Vene rahva ilu.

Treppi mööda tõusvas voolus oli suur ülekaal mundritel ja kuldsetel õlalappidel. Harva vilkus mõne diplomaadi must sabakuub, kõrgema aukandja kullaga õmmeldud kaftan ja senaatorite punased kuued. Siin ja seal, nagu õrnad lillekesed metallisel väljal, paistsid lõbusalt vidistavad daamid. Nad sammusid oma kavaleeride käe alt kinni hoides treppi mööda üles ja nende südamed peksid mitte ainult madalate astmetega trepi kõrguse pärast, vaid enam küll selle uimastava toreduse, hiilguse ja ilu pärast, mis avanes nende pillkudele suurtes, rohkesti kullaga ilustatud ja kristallist lühtritiga heledasti valgustatud palee saalides.

Saalis hiiglasuure madala malahiit-vaasi juures kogunesid sissetulijad ja sammusid siit laiali; ühed läksid suure Nikolai saali, kus oli lilledega ja loorberipuudega ehitud lava mopsekantide jaoks ja seisis keisri pildi vastas auvalve tüsedakasvulistest ratsakaardiväelastest valgete kaelustega ja punaste, valgete ja siniste õmblustega kaunistatud ülevestidega, peas vasksed hõbedaste kotkastega kiivrid; teised läksid imeilusasse Pompeji galeriisse, mille sissekäigu juures seisis nagu valatud kaks ihukaitseväge kasakat, kaks hiiglast suurte habemetega, tulipunastes kollaste nõõridega kaunistatud mundrites, peas mustad lambanahksed kübarad. Kõik oli ilus ja muinasjutuliselt rikkalik.

Kogu saal, mis endasse kuni viistuhat kutsutud külalist mahutas, liikus, kogunedes polkude järelle. Diplomaatilise korpuse aukandjad ühes oma naistega kogunesid uste juure, kus väikesed paashid seisis. Need ükses viisid Araabia tuppa ja keisri sisemistesse eluruumidesse. Siin paistsid silma mustad sabakuued ja saatkondade daamide toredad tualetid, siin seisis moodsas, otseteed Pariisist tellitud tualetis, väike õrn jaapanlanna, mitte kaugel temast paistsid hiinlased. Kõik ootasid Vene tsaari väljatulekut.

Roheliste kasvudega ümbritsetud estraadil seadsid punastes kuubedes moosekandid oma riistu korda. Nende ees seisis ilus, tõmmujuukseline kapelmeister Hugo Wahrlich

ja, hooletult noodipuldile toetudes, vaatas terava pilguga uste poole, oodates oma kõrge peremehe ilmumist.

Jutukõmin jäi pikkamisi vähemaks ja suur, inimestest täidetud saal jäi mõnikord üsna vaikseks.

Korruga nagu iseäraliselt kostsid läbi kogu määratusuure Nikolai saali tseremoniimeistrite peenikeste keppide koputused vastu põrandat. Saal võpatas, jäi teravalt kuulama ja vaikis täitsa. Kõik pöörsid pead uste poole,

See asjaolu tegi Preobrashenski polgu ohvitserid õnnelikuks. Esimesena nägi seda pikk ja tugev, atleedi kehaehitusega krahv Paltov. Üle teiste peade vaatles ta keisrit ja ütles kohe polgu komanderile:

— Ekstsellents, keiser on meie mundris.

— Meie mundris... meie mundris, hakkasid teised Preobrashenski ohvitserid kordama. Nende näod särasid õnnest nagu sünnipäevalapsel. Kogu õhtu nendelt muud kuulda ei olnudki kui: „Kas teate, majesteet on täna meie mundris...“ „Oo! see on tähelepanemis-

Landesvehri sõjast osavõtja Bermont-Avaloff oma ohvitseridega Saksa keisrinna matusel. (Bermont-Avaloff ees, keskel).

paljud tõusid varvastele, püüdes vaadata üle eelseisjate peade.

Hugo Wahrlich pööris orkestri poole, lasi kiire pilgu üle moosekantide käia, esimestest viiulitest kuni Türgi trummini ja trianglini, ja tõstis taktikepi. Voolavad, vägevad poloneesi helid Glinka ooperist „Elu tsaari eest“ panid suure saali värisema, kordusid üksmeelses kokkukõlas ja voolasid siis pehmelt ja õrnalt.

Läbi rahvahulga, avades selles elava koridori, ruttas kiirete sammudega tseremoniimeister mustas, õmblustega ehitud mundris, käes väike elevantiluust kepike keisri nimetähedega ja helesinise lindiga, ja palus teed anda.

Keiser tuli oma õe suurvürstinna Ksenia Aleksandrovna saatel, kes tema käe alt kinni hoidis. Ta oli Preobrashenski polgu mundris.

väärt...“ „Juba kaua, polgu aastapäevast saadik pole ta meie mundrit kannud...“ „Ihukaitses kasakad lootsid, et ta nende mundris tuleb...“

„Ta pole millalgi punast mundrit kannud. See pole temale hästi sünnis.“ — „Pavlovski polk arvas, et majesteet ilmub nende mundris, sest et täna valve linnas ja palees on Pavlovski polgust.“ — „See ei tähenda midagi.“

Teise paarina, suurvürst Vladimir Aleksandrovitshi käe alt kinni hoides, tuli keisrinna Aleksandra Feodorovna, ärritusest punased täpid põskedel. Lahkesti kummardus ta mõlemale poole, vastates meespiduliste sügavatele kummardustele ja naiskõlalistele aupaklikkudele reveranssidele. Tal oli raske ja vastumeelt, tundes endal pilke, millega kõik teda ahnelt vahtisid, iseäranis linna daamid.

— Ei, täiesti valge, — kuuldus rahva hulgas.

— Ja väljalõige on sügav, kuid ihunahk on nõiduslik.

— Aga miks siis räägiti, et temal ekseem olevat.

— Paljugi, mida kõik ei räägita.

— Ta on ilus.

— Ja kui ülendavalt majesteetlik!

— Kui sõbralikult ta tervitas!

Tema järele järgmiste paaridena tulid suurvürstid, ministrid ja koja kõrgemad aukandjad, käekõrval suurvürstinnad, vürstinnad ja õuedaamid.

See ilus rongikäik, kus daamid särasid briljantides ja kavaleeridel sätendas kuld ja hõbe mundritel, õlalappidel ja vöödel, käis poloneesi heljuvate helide saatel ümber kogu saali ja tuli siis tagasi uste juure nurka, kus ta grupina seisma jäi. Keisrinna, kellel ärevuse pärast jalad nõrkesid, istus toolile, keiser jäi tema kõrvale seisma.

Keisrinna Aleksandra Feodorovna ulaanipolgu ilus, mustade vurrudega väle ritmeister Maslov lähenes heljuvatel sammudel keisrinna ja palus temalt luba tantsu alata. Keisrinna noogutas vaikides peaga. Kapelmeister algas viisirikast valssi, ja Maslov pakkus keisrinna oma käe. Kõik istujad daamid tõusid keisrikoja etiki järele üles ja seisis nõnda kaua, kuni keisrinna tantsis. Ka keiser ise seisis.

Tantsiti ainult saali ühel poolel, mis keisrile lähemal oli. Tantsisid ainult mõningad paarid. Kõik teised ohvitserid, niipea kui polonees oli lõppenud ja kostsid valsi esimesed helid, valgusid Pompeji galeriisse ja malahiit-saali. Vana kombe järele, mis pärit juba Peeter Suure assambleide aegadest ja keisrinna Katariina poolt peenendatud, olid seal laud jookidega ja maiusasjadega valmis pandud. Malahiit-saali kõikides nurkades ja akende all, samuti ka Pompeji galeriis, olid laudad kaetud. Laudadel seisis suured mitmeharulised hõbedast küünlalajalad ja lauailustused. Iga asi oli kunstiteos, iga asi rääkis ammuläinud aegadest. Kruusid Peetri-aegsete tiibu lehvivate kotkastega, terved episoodid jahilugusid hõbedast, puudega, metskultidega, põtradega, koertega ja inimestega mitmesugustes riietes toetasid kristallvaase ja portselaanist aluseid, millele olid kuhjatud terved mäed puuvilja, küpsiseid ja kooke. Nende all seisis teetassid ja kristallklaasid limonaadi, kuremarja vedeliku ja teiste karastavate jookide jaoks, siin ja seal iseäralistes hõbevaasides seisis jääs vahuvii-

napudelid riigimaade mõisast Abrau ja nende kõrval kõrged kristallist klaasid.

Ehk küll Peeterhofi kojakondiitri kompvekid millegi poolest iseäralised polnud, vaid isegi halvemad kui paljude Peeterburi kondiitrite omad, püüdis siiski pea iga ohvitser neid endale tagavaraks võtta, et koju naistele ja lastele viia. Iseäranis rohkesti ohvitseri sõelus vahuviinavaaside ümber. Olid asjatundjad, kes tõendasid, et mitmesugustes nurkades ja puhvetites ka viin mitmesugune on, iseäranis hea olevat see aga malahiit-saalis.

— Juua ja süüa on hea, — ütles üks kaardiväe ohvitseridest, — kuid ainult üht ei mõista ma. Vaata, näed seal tood ohvitseri hõbedaste õlalappidega, praegu võttis ta püratu-suure purni ja peidab seda tasku, purn ei mahu tasku, kübar aga on täis kompvekke. Vaata, nüüd võtab veel teise, paberisse mässitud. Teenrid vaatavad. Naeravad ehk koguni. Mis see on? Ahnus? Pääsis hinnatute andide juure ja nüüd kahmib *).

— Ei, Aleksander Nikolajevitsh, — vastas tema seltsiline, temale tõsiselt otsa vaadates, misjuures ta laiad vurrud nagu kassil püsti tõusid, — see pole ahnus. Astu inimesele lähemale mitte hukka mõistes, vaid armastusega, ja sa näed koguni teist pilti. Sellel ohvitseril on naine ja lapsed, kes keisrit samuti kui meigi jumaldavad. Nendele on need keiserlikud kompvekid, keiserlik purn. Nad jao-tavad teda eneste vahel ja söövad raasukesehaaval, aga kompvekid, võib olla, peidavad koguni ära, kuid igatahes söövad neid nagu kompvekke kusagilt muinasjutulisest riigist. Need on neile ilustusteks tema jutustusele keiserlikust ballipeost, kuhu neid ei kutsutud.

— Mina olen ritmeistriga täiesti ühel nõul, Sasha, ütles kolmas ohvitser. Pole tarvis olla nõnda kombenõudlik. Sa räägi sellest vahikorral olles keisrinna, ja ma olen kindel, ta saab sellest liigutatud.

*) Kui 1916. a. Eestimaa talurahva vabastamise 100. a. juubeli puhul Tallinnas realkooli saalis ametlik raut korraldati, millest arusaadavalt kõik kubermangu kõrgemad võimukandjad ühes oma daamidega osa võtsid, siis polnud Eesti tegelaste imestus väike, kui nad nägid, et Vene kõrgema seltskonna daamid ja mõned herrad kompvekke ja mitmesuguseid maiustusi laualt ohrasti tasku ajasid. Räägiti, üks Vene vaimulik olevat mitmed likööri pudelid laualt oma laia tasku lasknud libiseda, kui aga tema lauanaaber naeratades tähendanud: „Isake, sarnase koormaga on raske ära minna,“ olevat vaimulik mees häbenedes pudelid lauale tagasi hakanud seadma.

Käesolevat keisrikoja balli kirjeldust lugedes selgub, et sarnane nähtus venelaste juures üldine on. Näikse olevat nagu erilisel Vene psükoloogiale sobiv, et pidulaualt taskupanek miski ebavooruslik tegu pole.

Tõlkija.

— Noh, ma mõistan veel, kui võtta majesteetide laualt mõni lilleke, aga see... ei... Seda on veider vaadata.

Tuli kiirkäskjalg ja tõi hõbedast teekannud teega ja keeva veega.

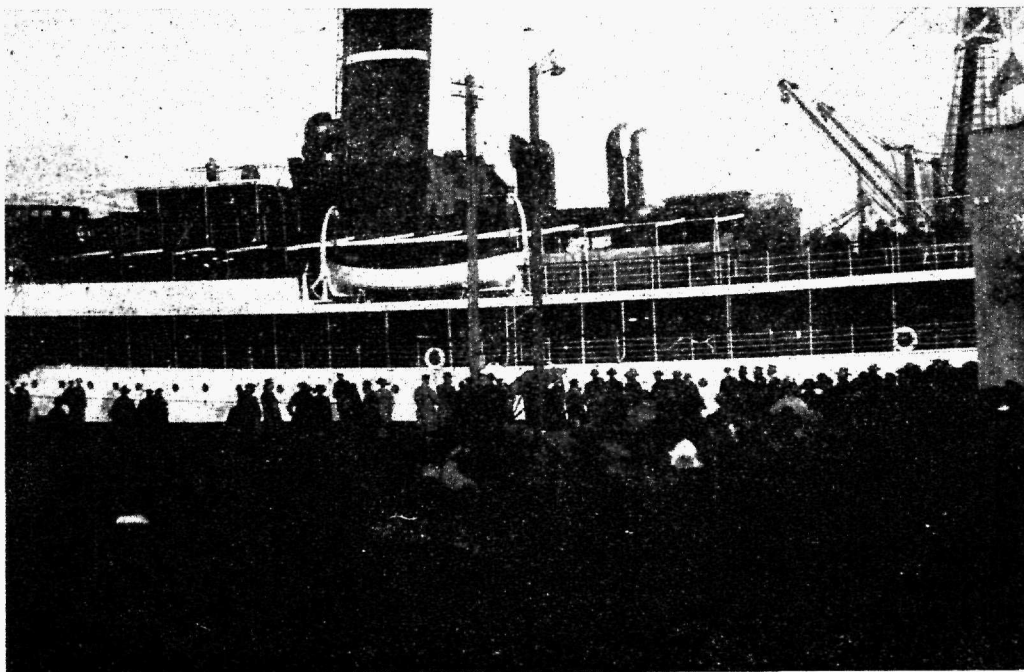
Kirjus Araabia saalis kaardilaudade juures, praegu alles lahtitehtud värskete kaardipakkidega, istusid vanad aukandjad ja vanad daamid ja mängisid kaarte. Läbi lahtiste uste kostis siia tantsijate segane jutukõmin ja üksikud katkendid muusikast.

saali, kuhu keiser istub. Igaüks tahtis keisrit õhtulaual näha, kuid peale selle teadsid vilunud inimesed veel rääkida, et seal söögid paremad ja materjaal värskem olevat.

— La première figure! Avancez... hüüdis ritmeister, kes keisrinnaga tantsis.

Viimaks lõppes kadrill. Tantsijad paaridena ja mittetantsijad korratu karjana, üksteist tõugates ja kära tehes, ruttasid marsihelide saatel läbi tagavarapoolse saalide õhtusöögile.

— Timka, hüüdis tüse kasak oma eel läi-

Soome üliõpilaskoori tulek Tallinna!

Foto Vinnal.

Aurulaeval „Ariadne“ Soome üliõpilaskoor, all „Estonia“ muusika-osakonna segakoor teda vastu võtmas.

Nikolai saalis muusika praegu lõpetas mängimise, ja teenrid kandsid hiiglasuurtel hõbedast kandikutel kristallist tassikestel jäätist ümber. Helekollane koorejätis, oransh, tumelilla mustadest sõstratest ja roosa maasikajätis, kõik oli vormitud virsikute ja viinamarja kobarate sarnaseks. Saal sumises üldisest jutujamisest, mille hulgast selgesti välja kostis suurvürst Vladimir Aleksandrovitshi tugev, mahlakas, ilus kuid vähe pudikeelne bariton.

Ritmeister Maslov jooksis saali mööda ja seadis kadrilli jaoks paare kokku.

Keisrikoja ball käis kindla korra ja aja järele ja punkt kell kaksteistkümmend oli tarvis õhtulauda istuda. Tantsijad võtsid endile toolid kadrilli jaoks, mittetantsijad aga, ja sarnaseid oli suurem osa, rühkisid uste poole, et õhtusöögile minna. Igaüks püüdis pääseda sinna

nud seltsilisele — võta koht ka minule ja Konkovile.

— Hea küll, kõik koos, terve polguna.

— Aga võimalikult lähemale.

— Herrad, ärge rüseele, näete ometi, — daam.

— Palun vabandada.

— Sina räägid minule Vene sõjaväe kõrgest distsipliinist, — rääkis hiljuti Jaapanist tagasi tulnud polkovnik Samoilov, — kuid mina ei näe seda kusagil. Kus ta on? Kas on mõeldav midagi sellesarnast mikaado kojast. Sind, kindralit, tõukavad ohvitserid, tormavad ahne karjana. Näed, praegu keegi teistest ette tungides, tõukas suurvürstinnat Olga Aleksandrovnat ja ei palunud vabandust. Mis see peab olema?

— Õgimine. Hinnatu lobi ja õgimine, — vastas polkovniku seltsiline rahulikult.

— Meil on auandmine ja tulbana seisajäämine kõrgema ülemuse vastutulekul laialt arendatud, aga selle kõrval suitsetatakse mittesuitsetajate vagunis, lastakse suitsu näkku kindralile ehk daamile. Seal auandmist ei ole, kuid vaata, missugune kord. Kuud kolm tagasi sõin ma lõunat Tokio kaardiväe polgu ohvitseride kasinos. Ohvitserid kogusid kokku ja asusid oma kohtadele. Keegi ei istunud, kuni tuli polgu komander. Siis — üldine kummardus ja istuti lauda. Söödi hauavaikususes. Keegi ei lausunud sõnakestki.

— Noh, see on juba liig.

— Kuid võõrutab asjatut lobisemist.

— Ära unusta, et meie slaavilased oleme.

— Nii see küll on, kuid ajalugu kisub meid tungivalt välja meie halatidest ja nõuab, et meie endale eurooplase riided ümber paneksime.

— Noh mida sa siis tahad?

— Tahan mitte ainult välist munderdamist, vaid ka kasvatust. Tahan, et kaardiväe ohvitserid mitte ei rüseleks, kui nad keiserliku laua juure ruttavad, tahan, et kui kõik on janu kätte suremas ja keegi leiab peotäie vett, see siis selle keisri juure tooks ja temale ohverdaks. Ohvreid, ohvreid tahan mina, kuid ma näen ainult ahnust. Lähenemas on suurte vapustuste aeg*). Tarvis on sarnaseid soldatid, kellele võiks ütelda, nagu Peeter oma grenadeerile Potsdamis — hüppa läbi akna... Missugusest aknast käsitate? — et võtaks hoogu ja hüppaks. Mõistad, nii nagu soldatite anekdootide ja eeskirjade raamatust jutustatakse. Kas on sarnaseid soldatid?

— Arvan, et on.

Aga ohvitserid?.. Sa vaikid. Ajalugu nõuab varsti nende käest vägitergusid. Kas annavad nad neid? Kas suudavad ja oskavad nad seda anda. —

Mõlemad kõnelejad istuvad õhtusöögiajal kõrva kusagil kaugemal toas. Nemad ei tunginud ette, ei otsinud päikese lähedust. Nad olid rõõmsad kokkusaamise üle. Ühtelugu ilmus nende selja tagant teenri käsi valges kindas ja aupaklik hääl küsis:

— Sherry... madeira... punast... reinveini.

Ümberringi sumisesid hääled. Üks kaardiväe polkude orkestritest mängis saali rõdul.

Nad olid juba kalkunipraadi kastanitega söönud, kui korraga kõik saalisolijad toolidega kolistades tõusid ja kõik ühele poole pöörsid.

Saalist, kus keiserlikud isikud sõid, astus keiser kämmel sammul. Suurte lahkete silma-

dega vaatles ta külalisi ja ütles sõbralikult naeratades:

— Palun, olge lahked. Laske toit hea maitseks.

Suure Venemaa kõrge peremees käis oma külaliste juures ringi. Kusagil kuuldus sundusetu hurraa ja mürisedes voolas see saalist saali, saadetud Vene hümni suurepärasest helidest.

Keiser läks teise saali, hümni helid vaikusid, ohvitserid ja nende daamid istusid tagasi oma kohtadele.

— Kui ilus ja armas see keisrist on, ütles polkovnik Samoilov.

— Jah, tema on ju meie charmeur. Ja, tead sa, siiski on ta õnnetu inimene. Käib oma isevalitsusega ümber nagu munas kana, aga samal ajal on ministrid nõnda käest ära lasknud, et mitte tema, vaid nemad valitsevad riiki, ja kui midagi on, kas head ehk halba, siis on tema selles küll kõige vähem süüdi. Ta pole võimas oma sõnades. Ma arvan, et ka sõjaasjus (arvatud on siin Vene-Jaapani sõda. — Tõlk.) tema räägib üht, aga Aleksejev ja Lamsdorf teevad teist, ilma et nad teda põrnugi tähele paneksid. Ja iseäranis veel Sergei Juljevitch Vitte. Keiser viiakse nõnda kaugele, et ta vihastama hakkab, seatakse ta süüdinud tõeasja ette, ja siis kirjutab ta üksipuha missugusele paberile alla. Aga keisrinna!.. vaat' see on praeguse valitsemise kuri saatus.

— Noh, kas temal on sarnane mõju?

— Ja veel missugune! Maksab kellelgi keisrinna vastu ainult vastollu sattuda, siis on selle laul lauldud, siis on see kadunud hing. Keiser tahab nii — tarvis küsida, kas ka keisrinna tahab, kuidas tema selle peale vaatab? Tema on Hessenis oma kodus harjunud kogu hoovikonda enda ümber keerutama, samuti keerutab ka siin. Ja selle juures on alati mõni kaitsakas tema kõrval.

— Jah, ... rääkis Samoilov mõeldes, — aga meie oma meelelihtsuses peame teda isevalitsejaks ja süüdlaseks kõigis meie hädades.

— Sa tead, kui väga mina monarkile truu olen. Aga ka minagi hakkain juba mõnikord konstitutsiooni üle järele mõtlema. Kui ministrid pole vastutavad tsaari ees, siis olgu nad vastutavad parlamendi ees, muidu teeb igauks mida ise tahab, igauks veab oma joont, ilma et ta selle peale mõtleks, kuhu ta Venemaa välja veab. Keisri meelt aga lahutatakse mitmesuguste märgikeste kavanditega, mida ta hea meelega läbi vaatab ja kinnitab. See olevat traditsioonide toetamine, üksikute osade kokkuliitmine. Valitsuse silmade all organiseerivad töölised miskisuguste märkideta ühisusi, ja ma olen kindel, otsustades nende eestvedajate järele, sugugi mitte kutsehuvide kaitseks, vaid

*) Lugu kirjeldab olukorda üsna lühikest aega enne Vene-Jaapani sõja algust.

poliitilise tagamõttega, aga meie loodame märkikeste abil talupojaseisust ja soldatid kokku liita. Kuid tagavaraväes olles ei kanna keegi peale kojameeste ja uksehoidjate neid märke. Tema on isevalitseja, — kuid mida lähemal mina temale seisan, seda kindlamini jõuan otsusele, et temal pole seda kõige tähtsamat, mida isevalitsejale tarvis läheb — laialist mõistust ja paindumatut tahtejõudu. Jah, mõnikord on ta kangekaelne ja pealekäiv tühistes väikestes asjades, aga riigiasjus on tema laps, kes pimedast peast oma lähedalolijaid usaldab. Oma ema, naist, suurvürste ja neid ministritest, kes on osanud temale põue pugeda.

Suures saalis, kus keiser õhtut võttis, kuuldus sumin ja liikumine. Keiser tõusis lauast. Ja silmapilk, keisrinna silmade all, daamid, ohviterid, kindralid ja kõrged aukandjad tungisid tormijooksul tema laua kallale. Igäiks püüdis tema nõudelt midagi kätte kahmata. Oksake hüatsinte, kimbuke maikellukesi, mõned agaramad ahnitsesid enestele terve vaasitäie maikellukesi, peotäied hüatsinte ja nartsisse ja läksid siis võidurõõmsa uhkusega oma naiste juure.

Tormijooks laua kallale kestis. Kahmiti puuvilja ja terved kamalutäied kompekke sel ettekäändel, et see tsaari laualt oli. Ja juba nad jõena voolasid välisuste poole ja panid kiiresti üleriided selga. Suur ball keisrikojas oli lõppenud, algas kojusõit.

— Sina arvad nõnda? — rääkis musta habemega jalaväe suurtüki polkovnik oma saatjale, noorele alamleitnandile. — Sina arvad, et see kõik on tsaari toredus, tsaari palee, tsaari muusika, tsaari kostitamine?

— Noh, muidugi . . . vastas alamleitnant. — Kuidas siis muidu.

— Viska, Kolja, oma pirnid minema ja ära vii neid emale. See kõik on rahva oma. Kõik see on loodud rahva töö ja vaevaga, rahva raha eest, rahva higi ja verega. Rahvas aga — see oleme meie kõik. Sina, mina, meie oleme rahvas, järelikult on see meie oma. Meie olime iseendi juures külas ja söime oma toitu. See on kõik. Tema on ainult meie valitseja ja juhataja. Ja kas panid tähele — lõhekala meie laual polnud värsket ja kaste miskisugune hapu vedelik. Jah . . . Ja fasaanid lõhnasid. Oli küll neid tiibadega ja sabadega ehitud, aga üldiselt siiski — nad haisesid. Tõendan, et keegi selle balliga tublisti oma taskuid täitis. Ja pealegi veel sakslane.

— Pea, Ivanitski, kas lähed jala?

— Per pedes apostolorum*) vana seminaari kombe järele. Ilm on ilus ja loengule ma homme ei lähe. See on kõik. Jah, armas sõber. See on lihtrahva jaoks: — tsaar ja Jumal. Aga meie, haritud inimesed, mõistame väga hästi, et tsaar — see on ainult ettevõtte sildiks. Ja luitub see silt, armas sõber. Sina ütled tsaar — sellenärast, et sa vahuviina jõid niipalju kui tahtsid, mina aga ütlen, et viletsake on meie silt, vilets on ka tsaar. Heldeke, isegi vahuviin oli pärit riigimaade mõisast. Missugune kvassi-patriotism! Aga peaasi — tõendan sulle — lõhekala polnud värsket. Need on kõik need Frederiksid ja Meiendorfid, kes meie, venelaste, üle irtitavad.

Ja polkovnik, vähe vaarudes, sammus oma saatja kõrval Neeva kallast mööda kodu poole.

MÕNDA SETUMAALT.

JOH. I-RV.

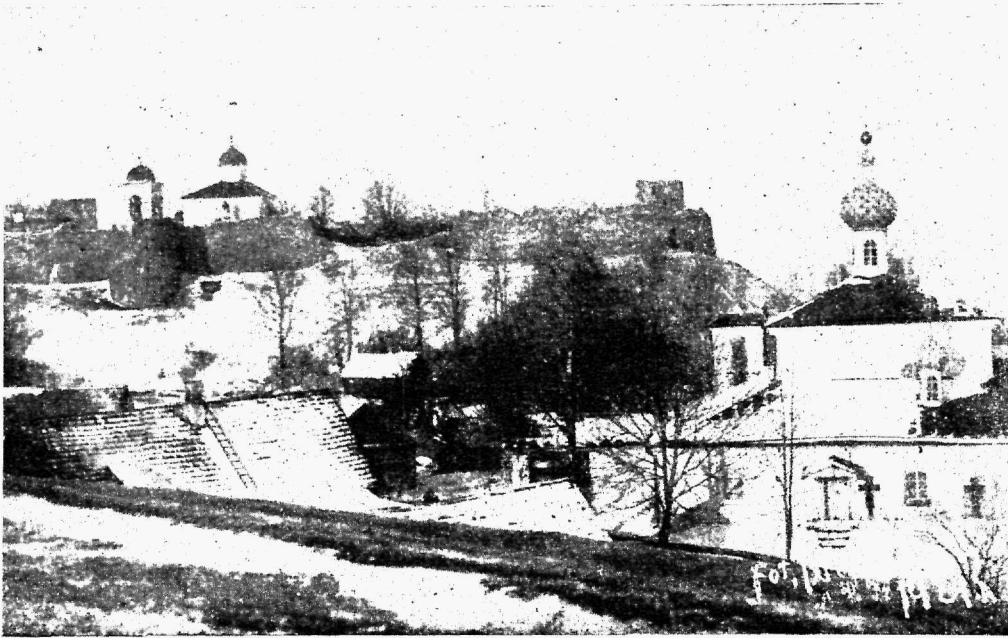
Vähe on meil neid, kes pole ju sünnipäevist virgudes kuulnud midagi setudest — Petseri sugurahvast. Nende keel ja iseäralised kombes on saanud sageli koomika märklauaks ja annud ainet meie kirevale ettekandele. On ka sageli vaadatud sinna Venemaa piirile halvaks-panevalt. Setukesi süüdistatakse nende madalal arengus, kirjutades seda nende isevärki kommete ja ebausumisele. Ent tõde jääb tõeks. Heidame pilgu nende minevikku, vaatame, kuidas meie sugurahvas õieti arenes.

Ajal, mil sakslased Eesti ja Liivi vallutasid, sattus osa meie sugurahvast, nimelt setud, venelaste surve alla. Saksa ordu kokkuvõtteses ja isegi peale Altmarki rahulepingut püsis Se-

tumaa ikkagi venelaste käes. Nead ei näinud „head Rootsi aega“ ega elanud koos eestlastega neid poliitilisi murranguid kaasa. Kui Eesti talupoja kultuur tuntavalt lääne kultuuri ilmet tundma pidi, siis ei suutnud venelased oma setudele midagi anda. Nad jäid vaimliselt armetuks ja venestusid kergesti. Siinjuures etendas tähtsat osa ka usuprobleem, mil harilikult ümberrahvastamisega kõige domineerivam tähtsus.

Setud olid tugevasti Eestist lahutatud. Sarnased rahvuslikud isolaatorid olid eriti vastupidavad Ida-Petseris, kus nad juba otse geograafiliselt mõju suutsid avaldada. (Nagu teada,

*) Jalgsi.

Vana Irboska alev.
Keskkel kindluse varemed, mõlemal pool kirikud.

ulatub seal piklik Venemaa maa-ala sügavalt Setumaa südamesse, piirates nii setusid mitmelt poolt venestava kultuuriga.) Ehkki siin vaimline olemasolu veelgi omapärasusest kõneleb, on setude välised avaldused ometi kõik Slaaviast pärit. Nende ehitused ja riided, kõik teh-

kasu, pigemini võib kõnelda sest kultuurajalugu kui ühest õnnetumast aegiärgust setude arenemiskäigus. Koolides aeti suurt venestuspoliitikat ning selle katsemaaks sai noorsugu. Lühikese ajaga suruti nende tõusvale rahvusaatele veto peale, ning varsti kõneles noor survepoliitika kasuks.

Vaade Petseri kesklinna.

nilised tarbed ja iluasjad kannavad tugevat Slaavi mõju.

Eesti vaimukultuurisaidesimestena tunda läänesetud. Ja siingi algab petserlaste kooliajalugu alles 1890. aastaga. Esimene algkool avati Obinitsas ja järgmine Slobodkas. Viimase paarikümne aasta kestel on Petserimaa koolide arv 64 tõusnud; siinjuures olid õpetajatena tegevusel enamasti venelased. Neist koolidest oli vähe

Seesugustes udustes oludes pidid võrsuma meie sugulased, setud, meist maha jäädes kultuurilises ja majanduslises arengus. Seks aitas kaasa ka setude usund ning nende impulsiivne, lapsilik iseloom. On ju iga suguste ümberrahvustuste ja orjastamistejuures suur mõju iseloomul ja usul. Kindlaid iseloomu ja rahvustundes iseseisvaid rahvaid pole kergete alla suruda.

Kõik see, mida petserlased venestuse survele omasid ja mis nende rahvuslisi instinkte kajastavad, on kokku sulamas. Tugevama tõuke seks andsid eestlased ise uue, iseseisva vabariigi ajal. Setud on hakanud end eestlasteks nimetama ja juba välimuses ja keeles eestipärasust tunda andma. Mehed kannavad juba valgete kasukkuubede asemel tumedavärvilisi

ning pastlate asemel saapad. Ka pikad habemed ja juuksed on kadumas. Kes veel tuntuvalt setude endist omapärasust säilitavad, on naised oma veelgi kirevais, heledavärvilisis rahvariideis. Isegi keeles pole nende juures võõrdumist märgata, ehk küll meesetu juba kirjakeelega segatud Võrumurrakut, vahest isegi puhas kirjakeelt kõneleb. Ent sisemaal leidub sageli petserlasi, kes vanadele harjumustele truuks jäänud.

Setude kiituseks on aga üldiselt tuttav nende algupärane rahvaluule. Eesti väärtuslikumad rahvalaulud, nagu „Iloloul“, „Kalmuneid“, „Jeesuse sõit“ j. m. on Setumaal valminud. Poleks Petseri eestlane nii siduvalt oma laulust aru saanud ega sellesse süvenenud, oleks venelaste hävitustöö tuntuvalt mõjusam olnud.

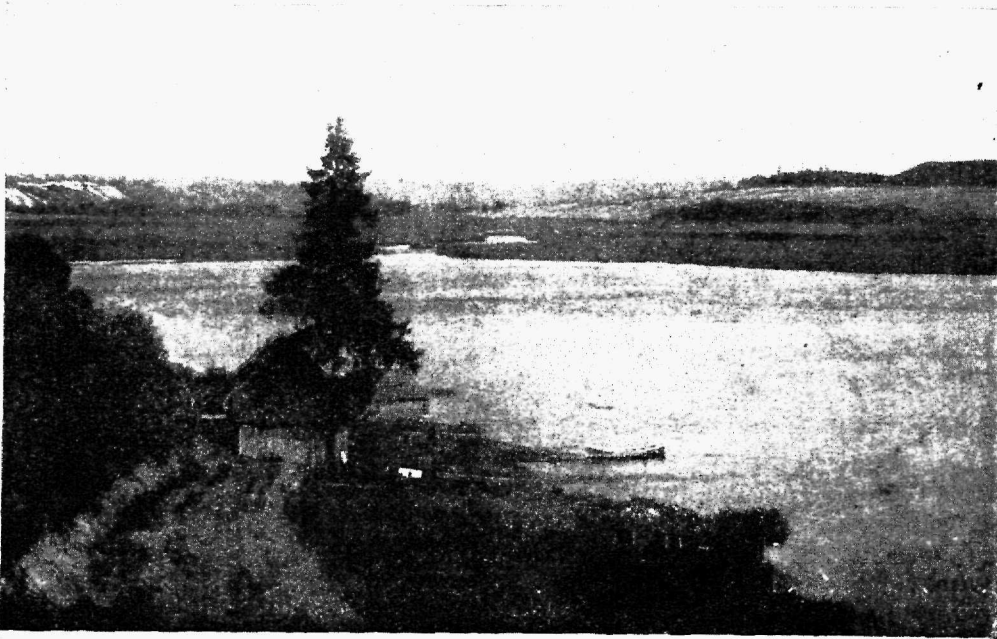

Petseri klooster.

Laul ja usk sellesse on jõud, mis setude vaimlise iseseisvuse on säilinud. Eriline osa on siin naisel, mille tõttu ka laulude ainete laad on vaatlev ja meeleoluline. Palju on aineid armastusromantikast kui ka raskest orjastavast ajast ning igapäeva elu-olust. Nimetasin ülalpool mõned nende lauludest. Sarnased on pärit legendide ja ballaadide segavallast ning kuju-

Vana Irboska kindluse varemed.

Vana Irboska järv samanimelise alevi lähedal.

tavad pikemaid ja erilise sündmustikuga juhtumusi. Igapäevasemad rahvalaulud on aga liüritsevad ja tugevat meeleolu kandvad.

Setukeste laulude korjamiseks on kõige rohkem teinud J. Hurt. Talt ilmusid järgimööda 3 köidet „Setukeste laule“, millistest esimene juba 1904. a. Üldiselt on Hurt Setumaalt kogunud 45.000 rahvalaulu, 52.000 vanasõna, 40.000 mõistatust, 60.000 punkti ebausukombeid ja 10.000 muinasjuttu. Setumaa on üks rikkamaist rahvalaulu kodudest ja võib oma varasid veel praegugi osutada.

Setude algupärase rahvaluule kõrval esinevad ka nende omapäraseid kombed ja eluviisid. Eriti korralikult käib setuke jumalateenistust kuulamas, ehkki ta venekeelsest jutlustamisest aru ei saa. Ta teeb kõik kiriklikud kombed kaasa ning austab seks määratud pühi ohvripaiku. Teatavasti leidub igas külas omakohane ohvrikivi, kust haiguste korral abi otsitakse. Üks sääraseist kivist asub Petseri kloostri lähedal ja kannab „Püha Kitu kivi“ nime. Peale nimetatut asub üks kuulsamaist ohvrikivist Meeksi küla juures (Võru ja Petseri piiril). Selle kivi ümber koonduvad lähiskonna inimesed ainult igal aastal jaanilaupäeva õhtul, kus siis küünlad kivil põlema süüdatakse. Vaestele jagatakse seal armuannina ka kohupiima. Haiged arstivad end terveks kivile istudes või lähedal olevas ojakeses pestes. Arstival kivil arvatakse Ristija Johannese jalajälgi nägevat.

Nende usuliste kommete kogukonda kuulub ka tähtsal kohal seisev palverändamine.

Traditsioonilisemad rahvapildid kannavad kirmaskide nime ning on setudele armsamaks meelelahutuseks. Piduks valitakse välja looduslikumalt ilus maa-koht, kus muidugi jõgi või oja ei või puududa. Sisu annab pidule peajasjalikult laul, tantsud, mitmemõttelised kõnelused kui ka usulised ennustused. Kõik, mis üldse ajajooksul setulase vaimureper-tuaari pääsnud, kraamitakse kirmaskil välja.

Seega omab sarnane rahvapildu vabas looduses väga laiaulatuslise ja mitmekesise ilme ning kehastab kujukalt seda luuletamist, kust kõik vähemad laulusooned välja võrsunud.

Setu vaimulaadile vastab tuntavalt karjalaste oma. Ka karjalased on kergeusklikud, impulsiivsed ning uudishimulised, mispärast raske pole nende sisemisse ilma tungida. Ka vaimlises kultuuris esineb nende sugurahvaste vahel jällegi tuntav ühtlus. Eriti avaldub see igapäevastes tarbeasjades ja ehitustes.

Niihästi setud kui ka karjalased ei ihalda üksiklase-elu. Mõlemad kalduvad seltskonnale, mida osutavad juba tihedalt koosnevad külad, kuna harva võib leida setukest üksi. Setu jutt seob ja äratab huvi, mis ka kõige üksiklase-maga kõnelusse satub. Et siinjuures setu väga uudishimulik ja avameelne on, siis on tee petserlase südamesse kergesti avatav.

Setud on hooletud ja mustad, nagu see alge-lisel kultuurastmel seisvale rahvale omane.

Setu elab vaid tänasele päevale. Mõnel pool võiks setu olla ehk jõukaski, kuid pillamine ja kokkuhoidmatus hävitab sääraseid väljavaated. Eriti tähelepanav on seesugune eluviis suvel, mil setu laud külalisele rikkalikult kaetud ja võid isegi unustada, et siin Ida- või Kesk-Setu-maal oled. Ent talve tulles muutuvad olukorrad. Juhtub siis tihti, et külaline näga saab tunda. Setuke ise näsib kuivanud koorikuid tee kõrvale ja polekski kurb, kui needki võimalused hävineksid. Talvel kujutab setu elu-

maja ka tüübilist ürgrahva ütikest, kus elutsetakse koos loomadega. Enesest ei kujuta setu elamu müüd, kui nelinurkset suure ahjuga toakest, millel sageli puudub akengi. Sarnane on setu elamu tavaliselt Ida- ja Kesk-Setumaal, kuid Obnitsas, Slobodkas, Kolos, Jaastrovas ja mujal leidub ka paremaid. Eriti kaunimaid maju on Kolo külas. Väikesel elamul puudub teadagi korsten ja selle aset täidab uks, milline ühtlasi ka valguse võimaldajaks. Üks seesugustest elumajust on Umbkovitsa külas, kus ühine tare järgmiselt ära jaotatud. Ühes elutseb lammas tallega, teises asub voodi, mille all kanakuut, kolmandas igasugused anumad ja pütid ning neljandas „jumal“. Jumalata pole ükski setu tare.

Kogu selle mustuse ja hooletuse kõrval armastavad setud ka kangeid jooke. Seda osutab juba üliküllane tee tarvitamine, sageli saharriiniga. Ent lugupeetavamad sest on viin ja eeter, mille tähtsus mõnel pool igapäisest leivast suurem.

Kangeid jooke tarvitavad koos meestega ka naised ja lapsed, kellest viimased isegi suitsetamiskombe varakult ära õppinud. Raha, mille meesetu Eesti taludest linu kolkides ja hagu tehes saavutanud, tarvitatakse peamiselt viina ostuks. Sarnane asjaolu ajab sageli hulga perekonnad viletsusse ning annab alguse perekonnatragöödi jaoks ja kuritöiks.

Rahvahariduse süvendamiseks pole suudetud seni veel midagi teha. Pühapäevakoolid ei täida sageli oma tähtsat ülesannet, nagu seda nende ridade kirjutaja ise näinud. Õpetajad näikse asja vastu loinud ning külmad olevat ehkki setud ise õpetusest väga huvitatud on. Juhtub tihti, et ligi paarsada inimest kokku tuleb, kuid õpetaja ise ilmutamata jääb. Setude organiseerimisest kohalikeks haridus- või karskusseltsideks on alles vähe suudetud teha. Kõige viljakamalt on tegutsenud Vilo haridusselts, kes omale isegi pasunakoori organiseerinud. Petserlastel endil ei puudu huvi Eesti

Petseri „Püha Kitu kivi“.

kultuuri vastu, mida iga Setumaal käinud võõras tõendab. Setu tahab olla eestlane ja seda küll vist instinktiivselt, sest ta teab, kust ta pärit ja kus peituvad temale vastuvõetavamad vaimukapitaalid.

MONTROSE.

Norra kirjaniku SVEN ELVESTAD'i romaan. Eestist. E. J.

7

XIII.
333.

Surnu istus toolil, nagu oleks ta sinna hetkeks puhkama istunud. Ta näos aga lasus hirmu ilme. Preestri müts oli peast langenud ja lamas põrandal. Valge krae oli kortsutatud ja ära rebitud — ainuke tundemärk, et kadunu kallal oli tarvitatud vägivalda. Haavast rinnas

jooksis verd ülikonnale. Krampidest moonutatud näo ilmest nägi Krag kohe, et surm oli juba kätte jõudnud. Ta ütles:

„Noapistele on silmapilkselt surm järgnenud.“

Keller näitas surnu tumedatele, halliksminevatele juustele.

„See seal polnud kellegi preester,“ ütles ta.

„Ei, mitte rohkem kui teie ja mina,“ vastas Krag ja kummardus tapetu üle.

Krag oli väga tõsine ja ta hääli värises, nagu oleks suur õnnetus juhtunud.

„On väga kahju,“ ütles ta, „et me teda lasime minna, kes võis aga aimata, et teda mõrtsukas ootas. Siiski tunnen ma vastutust.“

„Jah,“ ümises Keller sama siüüdlaselt, nagu ta ametivend, „ka mina tunnen vastutust. Tapmine on tõsine asi, võib olla oleksime võinud suurema ettevaatuse läbi seda takistada.“

„Võib olla,“ mõõnis Keller. „Mis puutub aga moraalsesse vastutusse, siis ei tahaks ma seda nii rängalt võtta. Ehk on sel, kes seal istub, sama palju süüdi kui sel, kes ta tapnud. Mida hojab ta aga käes?“

Surnu kangete sõnmede vahel paistis tükk paberit.

Asbjörn Krag vabastas selle ettevaatlikult, muljus siledaks ja luges poolvaljult midagi, mis teda äärmiselt näis hämmastavat.

Siis andis ta paberitüki Kellerile ja ütles:

„Siin on jälle ühendust Arnold Singeriga. Kas tunnete seda käekirja?“

„See on abt Montrose käekiri,“ vastas Keller.

„Tema õige käekiri, ja.“

„Aga sa mu jumal, see on ju aktitükk, mis kuulub politseile. See on aiatöölise Singeri palga-kviitung.“

Keller luges poolvaljusti, mis seisis paberil: „Aiataöölise S. kuue tööpäeva eest kolmkümmend krooni maksnud.“

„See on sama paber,“ ütles Asbjörn Krag, „millele toetub vangistatud Arnold Singer, kui oma süüituse tõenduseks. See paberileht kuulus alles mõne tunni eest politseile.“

„Ma ise panin ta politseikontoris raudkappi luku taha ühes teiste paberitega, mis puutuvad kadunud abt Montrose asja,“ ütles Keller, „ja nüüd leiame ta siin selles hotellis surnud mehe kätes! Armas Krag, kas meie siis kõik nõiutud oleme? Kuidas on see paberitükk politsei salakappidest selle joobnud mehe kätte sattunud, miks kortsutab ta seda oma käes, nagu oleneks ta elu ja surm selle omamisest, miks on ta tapetud ja kes ta õieti on?“

„Ja kes on mõrtsukas?“ lisas Krag kannatamatult. „Õelge, armas sõber, kas olete sõjariistus?“

„Nagu ikka,“ vastas Keller ja tõmbas taskust revolviiri.

„Mõitlen mõrtsuka peale,“ jätkas Krag, „mäletate“ vangkahvatu näoga meest, kes nii hirmuäratavalt helke eest üles kerkis?“

„Teil on õigus. Kedagi teist polnud koridoris näha ja mõrtsukatöö on korda saadetud viimase kümne minuti jooksul.“

Keller tahtis kõlistada, Krag aga hoidis teda tagasi. Ta näitas, et kõlistamisaparaat, mis ukseposti mööda üles jooksis, poole toa kõrguses oli katki lõigatud.

„Huu,“ ütles Keller. „Sarnast hästi ettevalmistatud mõrtsukatööd tuleb harva ette. Mida mõtlete, mis peame nüüd tegema?“

„Panen ette, et teie siia jääksite. Olete ju sõjariistus. Peale selle ei usu ma, et meil midagi karta on. Vaadake seda surnut seal, ma usun, et kõik mis pidi sündima, on juba sündinud. Sellevahel lähen mina alla joogisaali ja kutsun kokku hotelli. Kutsun ka tänavalt mõned kordnikud. Kõige parem on, kui meie hotelli mõneks ajaks lukustame. Seda peab keldrist kuni katuseni läbi otsima.“

„Kas olete teie ise sõjariistus?“ küsis Keller.

„Jah,“ vastas Krag. „Ka mina ei tunne end julge olevat pikas koridoris. Soovitan teile ukse lukku panna, kui ma ära olen. Annan teile selge signaali, kui tagasi tulen. Vahepeal võite toa põhjalikult läbi otsida, olen kindel, et siin leidub mitmesuguseid jälgi. Selle paberitüki pistan tasku. Teist korda ei tohi see enam politseile kaduma minna.“

Sellega läks Krag välja ja kuulis väljast, kuidas Keller ukse lukku keeratas. Pikas koridoris polnud kedagi näha ja ta ei kuulnud midagi muud, kui orkestri sumbutatud helisid.

Krag mõistis, et need tulevad alt kohvikust ja läks nende poole.

See tähendas, sama teed tagasi minna, mida nad olid tulnud — trepp üles, trepp alla, paremale, pahemale poole, just nagu labürindis: siiski leidis ta tee suuremate raskusteta.

Peaaegu hääletu rändamine mööda pakse vaipu, poolpime, kitsas tunnel, seintel fantastilised moonutatud dekoratsioonid loomasilmega ja kummaliste linnutiivadega — see kõik ühendas teadmise, et ühes toas tapetud mees leidub, tekitas Kragis haruldase meeoleolu, ebaloomulikkuse ja koleda tunde, mis oli talle täiesti uus.

Kohvikus sissekäigul kohtas ta Rudolfi ja haaras tal käest.

„Ma ei anna teid ära,“ ütles ta, „ja teie ei tarvitse karta, aga hotellis on juhtunud midagi ebaharilikku. Herra number 333-est on kümne minuti eest tapetud.“

„Oh taevast, abt!“

„Ärge olge nii teatraalne,“ ütles Krag, „vaid järgige mulle ja olge mulle abiks.“

Krag astus kiirelt kohvikusse, mitte kui inimene, kes toob kohutavaid teateid, vaid kui mees, kes kardetaval tunnil järsku kerkib üles ja õigusega võtab juhatuse enda kätte. Kõik

muutusid kohe tema vastu tähelepanelikuks. Võõraid oli palju tulnud, peaaegu kõik taburetid joogilaua es olid kinni, iludus pahemalt küljelt oli oma näputöö kõrvale pannud ja end nii kaugele alandanud, et oma austaja, kuldketiga noorherra, pakutud klaasist rüüpas. Hommikpilvitus oli võrdlemisi kõvasti ametis kokteili segamisega. Krag läks tema juure.

„Mina olen salapolitseinik,“ ütles ta, „siin on minu tunnistus. Mõne minuti eest on teie hotellis mõrtsukatöö toime pandud. Tapetu istub veel oma toolil 333. numbris.“

Kui hommikpilvitus selle teate sai, laskis ta parajasti seltersi klaasi voolata. Sekundi jooksis selters üle ja vahutas klaasilauale, mis tekitas neljale iludusele kallistes riietes ja nende austajaile sama palju hirmu kui teade mõrtsukatööst. Daamid kargasid püsti ja kuldkettidega noorherra libises põrandale. Hommikpilvitus keeraskraani kiirelt kinni ja Krag pidi möönma, et see oli ainuke tundemärk, millega peremees väljendas oma ärritust. Ta ümises midagi, millest Krag aru ei saanud, ja kui ta küsis, kordas lihamaagi, kui ka selgelt:

„Sellest on viisteistkümme aastat.“

„Ei see on praegu sündinud,“ vastas Krag, „vaevalt veerand tunni eest.“

„Sellest on viisteistkümme aastat,“ kordas peremees eksitamatult, „viisteistkümme aastat, kui mõrtsukatöö minu hotellis toime pandi. Sellepärast tean, kuidas ennast sarnasel korral ülal pidada.“

Nähtavasti tegi talle suurt vaeva nii palju korruga rääkida. Ta hingas raskelt.

„Köögiuks,“ turtsus ta ja pööris oma segased silmad väriseva Rudolfi peale, kuna ta ühe: hrup! välja purskas, nagu hullunud elevant. Rudolf ruttas hiigla müügikapi taha ja Krag kuulis teda kriiskava häälega hüüdvat, et peab köögiuks lukku pandama.

Krag ei protesteerinud selle abinõu vastu, ehk ta küll kahtles selle kasulikkuses, sest oli juba möödunud nii palju aega, et mõrtsukas ammu võis olla hotellist lahkunud. Palju inimesi oli vaja, et keldrist katuseni maja läbi otsida. Ta avas ukse tänavale, et abi kutsuda. Joogisaalis oli lämmastav palav, jookide, tubaka ja muud lõhnad matsid hingamise, seepärast tundus talle väljast voolav õhk värskelt ja niiske. Hapukas, nagu surnuaia õhk, mõtles Krag haruldases mõteteühenduses surnuga. Tänav mitmesugune kära tungis talle kõrvu ja elav liikumine vajus mööda nagu uhke, mürisev koor. Laternate valgusel läikisid kihisevate inimeste, hobuste ja vanakrite vahel mõned kordnikkude kiivrid, Krag pani politseivile suu ääre ja vilistas. Inimestes tõusis segadus. Kui ta

juurerutanud kordnikke oli käskinud uksi valvama jääda, ruttas ta ise mõne kordnikuga number 333. tagasi.

Toa lävel jäi Krag kui naelutatult seisma ja oleks peaaegu valju hüüdega imeštust avaldanud.

Tuba oli tühi. Ei tapetut ega Kellerit olnud näha.

Kaugelt koridorist aga kõlas oigamine.

See oli hommikpilvitus, peremees, kes kõigest jõust püüdis läbi käigu tulla, kuna ta oma määratu kehaga ikka jälle kitsasse koridori kinni jäi.

Krag tegi mõttes rutulise ülevaate. Rohkem seitset või kaheksat minutit polnud möödunud sest saadik, kui ta Kelleri ühes surnuga siia tuppa oli jätnud.

Ja nüüd oli tuba tühi.

Krag ei aimanud, et samal hetkel etendati draamat hoopis teises kohas ja et salapolitseinik Keller oli selles draamas kahetsemisväärne peategelane.

XIV.

Kuninga perekond.

Kuna ukse avaus täitus hämmastunud teenrite ja külaliste nägudega ja peremees tagasinas kitsa käigu üle kibedasti vandus, jäi Krag hetkeks seisma, et korraldada mõtteid. Siin oli tegemist mõrtsukatöoga, siiski paistis seisukord temale peaaegu koomiline, sarnase kinolise kiirusega oli muudatus sündinud. Vaevalt kümme minuti eest oli Keller end tuppa luku taha pannud, et valvata surnut — ja nüüd olid niihästi salapolitseinik kui ka surnu kadunud. Seal seisis tool, seal laud, midagi polnud ümber asetatud, kõik oli nagu enne. Tähenab võitlust polnud olnud. Krag seisis päris tummalt ja laskis pilgu üle seinte eksida, et leida pääseteed oma nõutusele, aga ta ei võinud oma lohutuseks muud midagi leida, kui kuninga perekonna pildi, pildi, mida ta ka siis oli tähele pannud, kui ta viimati Kelleriga ja surnuga siin oli viibinud.

Vahepeal oli peremehel õnnestanud läbi kitsa koridoritunneli tungida. Ta kühveldas teised uudishimulised kõrvale ja täitis ukse avause oma punase ja valge massiga ja vaikimise valju ähkimisega. Ta tõukas sõnu välja hingeldades, ta arvamine tuli kolisedes, nagu vesivärvast, seesmise niiskusega raskendatud.

„Kus on õnnetu?“ küsis ta.

„Seal toolis ta istus,“ vastas Krag, „nüüd aga pole teda enam seal. Üks minu sõber jäi ta juure, aga ka tema on ära — nad on mõlemad kadunud ja mina ei tea, mida sellest arvata.“

„Kas olete kindel, et see oli selles toas?“ küsis hommikpilvitus.

„Jah, täiesti kindel, see oli number 333.“ Krag vaatas kinnituseks uksele. „Peale selle tunnen toa, tooli, laua, kuningapere ja kõik.“

„Oli üks lukus, kui teie tulite?“ küsis peremees.

„Ei, see oli lahti, aga kui ma oma ametivenna siia jätsin, kuulsin selgesti, kuidas ta ukse seestpoolt lukku keeras. Keegi teine ei võinud seda avada kui Keller... See on hullumeelsus. Ma usun, kogu hotell on nõjutud. Teil on kummaline hotell, austatud isand.“

„See on minu oma maja,“ purskas peremees kuristades, „ja mina võin seda sisse seada, nagu tahan. Muide, pole võimatu, et keegi teine on ukse seestpoolt avanud, austatud isand.“

„Kes?“

„Herra, keda teie armastate nimetada tapetuks.“

Krag raputas pead.

„Teie arvate, et ta polnud tapetud,“ ütles salapolitseinik, „see on võimatu. Haav rinnas, pikk odapiste, mis kindlasti oli läinud läbi südame, kinnised silmad ja kanged käed, mis juba külmaks olid hakanud. Ei, mu herra, sarnased inimesed ei tõuse enam üles.“

Ehk ta seda küll meeletuks pidas, läks Krag siiski koridori ja hüüdis Kellersi nime mitu korda valjult. Ta hääli kõlas läbi kogu maja. Aga vastust ei järgnenud. Üldse polnud hotellis muud midagi kuulda kui keskkütte kahisevat häält.

Krag pööris tuppa tagasi ja istus tapetu toolile. Midagi paremat ei tulnud tal meele. Sel hetkel oli ta täiesti nõutu. Tal oli, nagu oleks ta praegu unest ärrganud ja selles poolärkvel olekus unenäo tõelikkusega seganud — nagu oleks kuulunud preestrikuub ja Keller ja mõrtsukatöö ja kogu see saladuslikkus unenäkku, ja tühi tuba ja imestunud peremees mingil tingimusel meelepäralisse tõelikkusse.

Aga ei, ta teadis ju, et kõik oli sündinud. Hetkel paistis seisukord igatahes väga mõistatuslik, siiski oli ta veendunud, et mõistatusel peab olema võti ja seletus, mis olid vast määratu lihtsad, vast nimelt sellepärast, et nad nii müstilised paistsid. Siin istus surnu, mõtles ta, selles toolis. Krag vaatas maha. Veriplekke ei olnud. Ta otsis vaiba ligemalt läbi. Ei. Tõesti, mitte vähematki jälge. Siis tuli talle aga meele, et sarnaste surmavate odapistete järeltõuseks läbi südame on väga vähe verejooksu, sagedasti ainult mõni tilk valgel särgil.

Küüalised väljas koridoris hakkasid üksteisega sosistama ja asi hakkas naeruvääriliseks muutuma. Sellepärast pidi Krag juba üksi egoistlikel põhjustel muretsema selle eest, et uudishimulised ja õiguse ta pealtvaatajad minema aeti. Kuna need nurisedes eemale läksid, tun-

gis üks kelner kohvikust peremehe juure ja sosistas talle midagi. Peremees paistis hämmastunud ja pööris kohe Kragi poole.

„Ta teatab mulle,“ ütles peremees, „et tuba number 333, tähendab see tuba, juba mitu päeva on tühi olnud. Mida ütlete selle peale, mu herra. Minu raamatud ei valeta. Sealt aga tuleb uksehoidja, teie võite talt ise küsida.“

Mees livrees, müts käes, tuli nähtavale.

„See on tubli,“ ütles Krag, „tulge sisse, ka teie, Rudolf — ja lukustage uks. Nüüd olen siis silm silma vastu nende isikutega, kes teavad midagi öelda selle asja üle. See on vormiline ülekuulamine. Veel mõne minuti eest poleks ma võimalikuks pidanud, et ma tapetu toolis istun ja inimestelt surnu olu kohta pärin. Sest kadunud on ta, see on kindel, niihästi tema kui salapolitseinik. Nii siis,“ jätkas Krag uksehoidja poole pöördes, „teie kinnitate, et see tuba on mitu päeva tühi seisnud?“

Uksehoidja pani raamatu lauale.

„Palun, teie võite ise vaadata,“ ütles ta. „Tuba on kolm päeva tühi seisnud.“

„Hea. Aga mida ütlete teie, Rudolf? Kas teie pole ehk kindel, et mees, keda teie abt Montroseks nimetasite, tunni aja eest siin toas on olnud?“

Abt Montrose nimi avaldas juuresolijate peale tugeva mulje. Kõik olid muidugi lugenud tähelepanuäratavaid artikkelid ajalehtis.

Hommikupilvitus laskis valju urina kuulda-vale.

„Jah,“ ütles Rudolf, „ma olen täiesti kindel. Ta kõlistas ja tellis kokteile, pealegi veel „Gloria morning fizz“i.“

„Hullu professori jook,“ pomises peremees.

Krag ei mõistnud, keda ta hullu professori all mõtles ja piirdus seniiks sellega, et seda nime meeles pidada.

„Kas teadsite siis,“ jätkas Krag ülekuulamist, „kas teadsite siis, Rudolf, et see mees elas toas number 333?“

„Ei.“

„Kas see on võimalik, et mees võis siia tuppa tulla, ilma et keegi teda oleks näinud?“

„See võib küll olla,“ vastas uksehoidja. „Meil on võõraid, kes sisse ja välja käivad mitte alati kontrolli all.“

„Ja teie viisite talle kokteile?“

Küsimine oli jälle pöördud Rudolfi poole ja see vastas:

„Muidugi. Ja ta jõi seda ka kohe.“

„Ja selle peale tõite ta meie kutsel 6. numbri?“

„Jah.“

„Oh need neetud numbrid. Mõeldagu ometi — number 6 seisab number 333 otsekoheses läheduses.“

„See on minu maja,“ urises peremees.

Krag katkestas teda.

„Ja siis?“ küsis ta Rudolfi.

„Siis ei juhtunud midagi muud, kuni teie tormates tulite ja ütlesite, et number 333. on inimene tapetud.“

Krag kuulis vaevalt, mis Rudolf vastas. Näis, et salapolitseinik oli viimaks leidnud juhtnööri. See seisis nähtavasti toaga ühenduses, sest imestunud pealtvaatajad nägid, kuidas ta oma pilke laskis üle põranda eksida, ja kuulsid teda pomisevat: „Ei ainsatki pakki... ainsatki pakki...“

„Ei, pakki polnud tal,“ torkas Rudolf sekka.

Mille peale Krag hajameelselt pilgu mööda seinu laskis eksida ja enda ette pomises: „Kuningapere... kuningapere...“

Akki kargas ta püsti, tõmbas ukse lahti, oli ühe hüppega üle kitsa koridori ja avas ainsa raksatusega vastasoleva toa ukse. Ta näitas sisse ja hüüdis:

„Kuningapere! Suur jumal, kuningapere!“

Ka selles toas rippus kuningapere seinäl.

Selle peale kutsus ta kõik juuresolijad koridori, sulus nr. 333. ukse ja näitas neile numbrit. Kõik seisis ja vahtisid aralt numbrit ja kellelgi polnud aimugi, mida ta mõtles. Krag haaras aga kätega peast ja laskis kuuldavale ahastava ah — ah! nagu inimene, kes kaardimängus suure rumaluse teinud ja ise selle leidnud.

Selle peale näitas ta ise oma toa number 6. peale ja arvas nähtavasti kaugust mõlemate tubade, number 6 ja 333 vahel. Siis näitas ta toale number 333 kõrval, mis kandis numbrit 66 ja küsis:

„Kas see tuba on kinni?“

„Ei,“ vastas uksehoidja, „ka see on vaba.“

Ta tahtis number 66 ust avada, see oli aga lukus.

„Keller!“ hüüdis Krag. „Keller! Keller!“

Mingit vastust.

„Tooge muukraud,“ karjus ta, „ja kohe!“

Ta hääl väljendas hirmu.

(Järgneb.)

PROHVET MALTSVET UUES VALGUSES.

Eestimaa Ev. Luteri usu konsistooriumi kiri kuberner Ulrichile. 2. mail 1861.

Nr. 304.

Tema ekstsellents Eestimaa tsiviilkuberner kindralmajor ja rüütel von Ulrichile.

Nagu kindralsuperintendendi herra ja rüütel dr. Rein konsistooriumile teatanud, on Johann Leinbergi (Mantzfeldti) poolehoidjad-lahkusulised Järvamaal ja nimelt Madise kihelkonnas era-palvekoosolekuid päeva ja öö ajal pidanud, ja seda peaaesjalikult Tõnu Malzi juures Orgmetsas, Madis Kriskumi juures Albus ja Johann Pelikani juures Veinjärvel, ja vaatamata maakonna praosti, herra konsistooriumi assessor von Gebhardti ja kindralsuperintendendi, herra dr. Reini tungivate manitsuste peale niisuguste koosolekute pidamist lõpetada ja võltsimata tõsises armastuses oma Luteri emakirikule süle tagasi pöörduda, seletanud, et nemad oma usus kindlaks jäävad ja selle ülesehitamiseks koos käivad, siis on Eestimaa Ev. Luteri usu konsistooriumil, sest et sarnased palvekoosolekud kristlikule kogudusele sündmatuiks lõhedeks ja kirikliku korra rikkumiseks tõuget annavad, au riigi sead. XI kõite I jao par. 691 järele Teie ekstsellentsi paluda, selleks oma heatahtlist korraldust teha, et neid seadusvastaseid palve-

koosolekuid otstarbekohaste abinõudega maapolitsej poolt takistataks.

A. v. Klugen,
assessor.

Rud. Hörschmann,
sekretäär.

Kiriklik ülekuulamine Maltsveti usu läbikatsumiseks Järvamaal, Seidla mõisas 25. aprillil 1861.

Ülekuulamise akt.

Herra siseministri käsu peale korraldas herra kindralsuperintendent Seidla mõisas 25. aprillil s. a. ülekuulamise lahkuse asjus, mis Madise kihelkonnas ja veel mõnes muus kihelkonnas nähtavale tulnud.

Ülekuulamise juures olid: tema ekstsellents konsistooriumi president, maanõunik parun von Ungern-Sternberg; tema kõrgeausus kindralsuperintendent dr. Rein; Järvamaa maakonna praost von Gebhardt; pastorid: Hoffmann, Koe-rust, pastor Paulsen, Amblast ja abiõpetaja Gebhardt, Madiselt; Madise kihelkonna kiriku-eestseisjad: von Harpe, Kaalepist, parun Vietinghoff, Seidlast ja Madise kiriku eestseisja parun Lilienfeldt, Albus. Pastor Paulsen, Amblast kirjutas protokoli.

1. Kõige pealt kutsuti ette Leinbergi lahkus-lugu lugijamehed ja küsiti neilt, mispärast nad

põlvili ei lange, kui kogudus palve ajal põlvitab. Nende vastus oli: seepärast, et altariil valatud ebajumalakuju (Önnistegija ristikuju) seisab, mille ees esimese käsu järele ja paljude kohtade järele pühas kirjas keegi põlvi ei pea painutama.

2. Neilt küsiti, kas nad iseäralisi koosolekuid eneste vahel peavad? Vastus oli, et nad niihästi päeval kui ka öö ajal koos käivad ja et need koosolekud — kuigi nad inimeste poolt keelatud on, Jumala poolt ometi keelatud pole.

3. Neilt küsiti, kas nad õigeks peavad ja nõuavad, et ka naistel ja tütarlastel õigus peab olema koguduses õpetada ja ette kuulutada? Nad vastasid, et kirja järele ka naised õpetada ja ette kuulutada võivad ja seda isegi peavad.

4. Küsiti, mispärast nad pihtil olles ei põlvita. Nad vastasid, seepärast, et altariil seisab ebajumalakuju ja seeläbi jumalakoda roojane on.

5. Küsiti, kes neile selle sügavama kirjaoskuse õpetanud, millele nad toetavad. Vastus: Johann Leinberg.

6. Mispärast teie teda uskusite? Vastus: Seepärast, et ta Riias kirikuülemate poolt järele katsuti ja vabaks mõisteti.

7. Küsimine: Kas nad teavad, kus Johann Leinberg praegu on? Nad vastasid, et nad ei teadvat seda, on aga kuulnud, tema olevat Krimmi läinud, neile kohti otsima. Jõulu ajal on tema viimast korda nende juures olnud.

Peale selle, kui praost Gebhardt südamlikkude sõnadega neid manitsenud eksitusteelt ümber pöörma, südamlikkus kahetsuses Jumala ette astuma ja tema vaimu valgustust ja jõudu paluma, et ta neid nende eksitusest ja patust jumaliku tõe juure, sõnakuulmisele ülemate vastu ja võltsimatule, tõsisele armastusele oma Luteri emakiriku vastu tagasi viiks, anti neile kindralsuperintendendi-herra läbi teada ja seletati, et kirikuseaduse § 17 ja juhtnööri § 22 järele igasugused salajased ja avalikud jumalateenistuse- ja palvekoosolekud eramajades neil maksvate seaduste alusel valjult on keelatud. Ka anti neile teada, et nende hulgast neid isikuid, kes patutunnistuse ajal põlvitada ei taha, edaspidi enam armulauale ei võeta; vaderiteks ei või lahkusulisi selles asjas konsistoriumi poolt antud ettekirjutuse järele võtta, kui nad tõrguvad Luteri koguduse nimel oma „jah“-sõnaga lapse eest kiriklikku usutunnistust andmast. Ülekuulajate ühehäälnel arvamine oli, et neil juhtumistel, kui lahkusulised oma lapsi ristimisele toovad, kirikumeelsed laitmatu ülalpidamisega vaderid ristimise juure tulevad kutsuda ja nende nimed kirikuraamatusse kirjutada, seni kui konsistoriumi otsuse läbi see asi lähemalt määratakse.

Ette kutsuti Tõnu Malts Orgmetsast ja

Johann Pelikan Veinjärvelt, kes enese juures lahkusuliste koosolekuid pidanud, ja neile keelati kõige valjumini sarnaseid koosolekuid pidada ja korraldada. Madis Kriskum Albust seletas väga ärritatult ja mitte aupakkuval toonil, et tema ometi ebajumalaid paluma ei hakka, sama vähe kui teisedki; tema jääb oma usu juure kindlaks.

Kutsuti ette Madise kihelkonna kirikuvöörmündrid ja vallavanemad, kes ülekuulamisel ka kaasas olid, ja küsiti, kas neil lahkusuliste tunnistuste kohta mingisuguseid märkusi on teha. Selle peale ütlesid vallavanemad ja kirikuvöörmündrid, et kui lahkusulised ütlevad, nad tahtvat tööd teha, ja teavad küll, et Jumala käsu järele inimene tööga oma leiba peab teenima, siis nad ebatõtt kõnelevad, sest nad tõrguvad teenistusse astumast, kui neile sarnane ettepanek tehakse, samuti ei taha nad ka seaduslikke siduvaid töölepinguid teha.

Lõppeks manitseti vallavanemaid ja kirikuvöörmündrid kui oma koguduste esitajaid ja valvure valvata ja hoolt kanda, et seaduse määrusi õieti peetaks ja kui korratusi ja seadusvastaseid kokkukogumisi ette tuleb, seda kohe mõisapolitseile ja kirikuõpetajale üles andku ja oma ametikohuse ja oma südame-tunnistuse järele selle järele valvama, et korratusi, lõhesid ja eksiõpetusi nende kogukondades laiali ei laguneks.

Alla kirjutasid:

W. par. Ungern-Sternberg,
maanõunik ja konsistoriumi president.

M. parun Vietinghoff,
Madise kiriku eestseisja.

C. von Harpe.

Dr. Chr. Rein,
kindralsuperintendent.

Gebhardt,
Järvamaa praost.

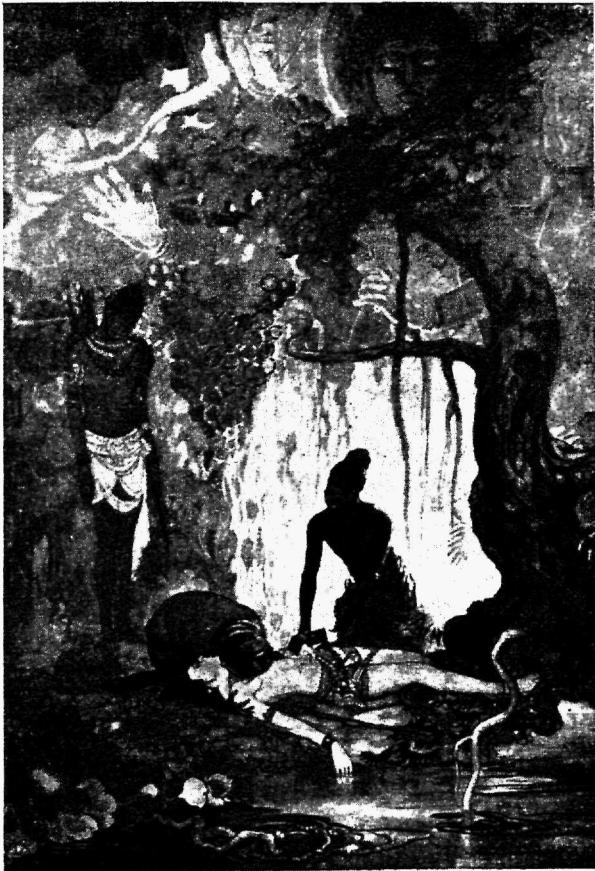
A. L. Paulsen,
pastor Amblas.

H. F. Hoffmann,
Koerus.

F. Gebhardt,
abiõpetaja.

Kahetseda tuleb, et vaimuliku kohtu ülekuulamine Seidlas väga lühidalt on protokoleeritud, huvitavaist läbirääkimistest ja vaielusist on niiviisi palju kaotsi läinud. Kuid sellest, mis leida, paistab, et Maltsveti lugijad oma usku südilt kaitsevad. Iga küsimise peale oli neil valmis osav vastus, nii et vaimulikud herad nende sügava kirjaoskuse üle pidid imestama. Lugija Madis Kriskumi ülesastumine aga näitab, et maltsvetlastel suurte herrade ees julgust ei puudunud.

Ülekuulamisprotokollis, mida pastor Paulsen Amblast — „Vana Paulsen“, nagu ta nimi veel praegu amblalaste mälestuses säilinud — kirjutas, äratav tähelepanu Maltsveti lugijameestele ettepanud 6. küsimine: „Mispärast teie teda (Leinbergi) uskusite?“ Vastus: „See pärast, et ta Riia kirikuülemate poolt järele katsuti ja vabaks mõisteti“. — Siin on Eestimaa kirikuülemate poolt tuntav müks Riia omadele,

Muinasjutt pildina.

Üht ainet võivad mitu kunstiala tarvitada. Muinasjuttu näit. võib sõnadega jutustada, muusikale seada või ka pildina silme ette tuua. See pilt siin kujutab üht momenti India muinasjutust.

superintendent Walterile ja Poelschaule Maltsveti vabastamise eest.

Kõrvalt võiks tähendada, et maltsvetlaste julgust ja meeoleu Seidla ülekuulamisel aitasid tõsta nähtavasti nende tollaegsed lootusrikkad väljavaated. Maltsvetilt Krimmist võis rõõmusõnum uue kodumaa kohta igapäev päralt jõuda, peale selle oli viimase äraoleku ajal tekkinud imet uskuv arvamine, et Jumal ise ehk keiser neile laeva järele saadab, mis neid Tallinna alt peale võttes joonelt töötatud maale

viib. Selle arvamise alusel algas aprilli- ja maikuu 1861 mitmest kihelkonnast maltsvetlaste vool Tallinna poole, kus nad laeva ootuses Lasnamäel laagri jäid.

Maltsveti tagaotsimine.

Eestimaa tsiviilkuberneri v. Ulrichi kiri Peterburi ülempolitseimeistrile.

23. mail 1861.

Peterburi ülempolitseimeistrile.

Eestimaa talupoeg Johann Leinberg (Malzfeld), jättes mõni aasta tagasi põllutöö ja tehes viimasel ajal tegemist veel ainult lugemise ja pühakirja seletamisega, eksitas palju talupoegi Luteri kirikust ja püüdis kätte saada uue usu asutaja au.

Omades suurt osavust, suutis ta harimatute elanikkude peale teatud mõõdul mõjuda, ja seda kurjasti tarvitades äratas mitmel pool kubermangus tädeminematuud lootusi, mis on põhjuseks tööta ümberhulkumisele ja teevad talupojad rahulolematuks nende praeguse olukorraga.

Kui Leinberg möödunud aprillikuu teada sai, et kohalik konsistoorium tema läbi laiali laotatud valeõpetuse asjas ülekuulamise ette võtab, kadus ta Järvamaalt, kus ta tol korral elas, ja elab kuulduste järele nüüd Peterburis, kust ta oma kahjulikku mõju edasi avaldab.

Silmas pidades, et mainitud Leinberg lahkus kubermangust passita ja et selles asjas Baltimaa kindralkubernerile saadetud aruande peale tema hiilgus käskis Leinbergi Riiga saata nii pea, kui ta leitakse, loen oma kohuseks teie ekstsellentsi poole pöörduda alandliku palvega, käskida Johann Leinbergi arreterida, kui ta peaks Peterburis olema, ja otsekohe Riiga saata, võimalikul korral raudteel üle Pihkva.

Loen oma kohuseks juure lisada, et Leinbergil, nagu räägitakse, on Peterburis sagedane läbikäimine siitpoolt pärit oleva talupoja Martin Bergiga, kes on teenistuses kellegi kindrali juures, kes korteris Glasunovi majas nr. 8 Suur-Meshtshanskaja tänaval.

Tagajärgede üle jään teie ekstsellentsi vastust ootama.

Kindralmajor von Ulrich.
Kantselei direktor Hieckisch.

Eestimaa kuberneriga ringkiri kõigile Eesti kubermangu haagikohutunikkudele.

3. juunil 1861.

Salajane.

Teie kõrgestsündinule olen seega ülesandeks teinud, Teie oma äranägemise järele tarvisminevaid korraldusi teha selleks, et Vasalema

talupoeg Johann Leinberg (alias Mantzfeldt), kes mitmesuguste ettekuulutuste pärast, mis ta maarahva hulgas teinud, süüdlane, kui ta Teie alla usaldatud ringkonnas peaks leiduma, kohe areteeritaks ja minu juure saadetaks. Siinjuures loen tarvilikuks Teie kõrgestsüdinule soovitada hoolt kanda, et see ettepanek ja Teie poolt tehtud korraldused asja huvides maaelanikkude eest võimalikult salajas hoitaks, ja ka et Leinbergi areteerimine ja edasisaatmine tema kättesaamise korral igasuguse tähelepanu äratamiseta sünniks.

Eestimaa abikuberner parun Rahden.
Kantselei direktor H. Hieki sch.

Eestimaa kuberner asetäitja abikuberner par. Rahdeni kiri Lääne-meremaade kindralkubernerile
14. juunist 1861.

Selles kirjas toob abikuberner parun Rahden lühikese ülevaate Juhan Leinbergi tegevusest, nagu see juba eelmistest dokumentidest tuntud, ja teatab siis veel:

Ühes sellega palus Ida-Järvamaa haagikohtunik kubermangu ülemat talutüdrukut Mimat kõige valjema arstliku ja kohtulise uurimise alla võtta ja samuti ka Leinbergi kahjutuks teha. Selle järele palus Leinberg endale passi mõnda teise kubermangu elamaminekuks välja anda, kuid ta ei tulnud kuberner kantseleisse passi järele, kuigi pass talle oli lubatud ja isegi valmis kirjutatud. Läänud aasta detsembris aga teatas Ida-Harjumaa haagikohtunik, et Leinberg teadmata kuhu ära läinud. Tsiivilkuberner tegi siis korralduse Leinbergi ülesotsimiseks ja kirjutas muu seas Peterburi ülempolitseimeistrile, kuid kõik need korraldused jäid tagajärjeta.

Mis Rannamõisa tüdrukusse Miinasse puutub, siis paigutati tema kubermangu ülema käsu peale kohalikku priihospidali hoolsa järelvaatuse alla, kuid ta leiti täiesti terve olevat. Nelja kuu jooksul selgus, et temal kuutõbe ega muud närvihaigust ja haiglaste ekstaaside pealkäimist ei ole; ja lasti sellepärast hospitalist ära ja anti talle lubataht Peterburi kubermangu Jamburi maakonda minekuks.

Üks osa Leinbergi järelkäijaist, suuremal arvul Valga ja Kiiu kogukondest, peale seda, kui nad oma endistest elukohtest olid lahkunud ja kõik oma varanduse, enamasti tühise hinna eest, ära müünud, hakkasid möödunud maikuu algul Tallinna külje alla Lasnamäele asuma, ootuses, et keisri-herra poolt selleks saadetud aurulaev neid siit töötatud maale viib. Nad viibivad selles lootuses veel praegu, olgugi et mitu nende enda poolt selleks ettekuulutatud tähtaega juba mööda on läinud.

Lasnamäele asunud talupoegade arvu on raske kindlaks teha, sest nii mitmed neist on linnas päevatöös. Peaaegu kõik nad on omavõliliselt oma endistest kogukondest lahkunud ehk on juba teiste kubermangude kogukondade alla üles võetud, mitmete kohta nendest on olnud kubermangu ajalehes ka otsimise kuulutused.

Nende inimeste vabalt elutsemine linna külje all ja läbikäimine linnaelanikkudega, kellelt nad armuande saavad, võib neis arvamise tekitada, et nad siin karistamatult võivad elada, ja põhjuseks saada, et siia passita isikuid veel rohkem kogub. Seepärast olen ma 10. juunikuul päeval kubermangu valitsemist enda kätte võttes Tallinna politseile ette kirjutanud, kõiki neid mainitud talupoegade hulgast, kellel seaduslikku elamistunnistust pole, siit aegajalt ära saata. Sellega väheneb ka Leinbergi mõju nende inimeste peale, sest et nad enam ühes kohas kokku koondatud pole.

Mis puutub Leinbergi endasse, siis olen teada saanud, et mitmed mõisavalitsused, kuigi neil Leinbergi viibimispaik teada oli, ei arvanud endal õigust olevat teda kinni võtta; sest et neil selleks tarvilikku eeskirja ei olnud. Seepärast lugesin tarvilikuks kubermangu ülema suusõnalist ettekirjutust salajase ringkirjaga 3. selle juunikuul päevast korrata, seega kõigile haagikohtunikukudele ülesandeks tehes, et Johann Leinberg, niipea kui ta leitud, viibimata areteeritaks.

Alla on kirjutatud:

Abikuberner parun von Rahden.
Kinnitanud: Kantselei direktor Hieki sch.

Maltsvet saadi kätte alles neli aastat hiljem, siis, kui ta Krimmist tagasi tulnud, enda vabatahtlikult võimude kätte andis. Eestimaa kubermangu valitsuse kirjaga 1. juulist 1865 lõpetatakse siis ka Maltsveti otsimine. Viha tema vastu oli vahepeal lahtunud, ta lasti vabaks.

Lõppsõna.

Maltsvet tuli Krimmist tagasi murdunud mehena, olles võõrsil oma lootusi ja kavatsusi näinud purunevat igasugu ootamatuste vastu. „Töötatud“ maa ei pakkunud loodetud mugavat kodu.

Keeli oskamatult, maad ja rahvast tundmatult ei pääsnud ta võõrsil oma energia, kõnemann ja kavalusega mõjule. Haritud mehena tookordset väljarändamist juhtides oleks Maltsvet tingimata viinud Krimmi arvurikkaid eestlaste hulke.

Kuid siiski. Kuigi tema tegevuse tagajärjest pole järele jäänud positiivsemat ja tema

väljarändamise õhutus nüüdisaja seisukohast võib paista isegi ebasoovitavana, ei saa ometi jätta tunnustamata Juhan Leinbergi kõrget püüdu võidelda rahva põlve paranduse eest, ja ei saa jätta kahetsemata saatust, mis selle keha ja vaimu poolt andeka mehe jättis ilma kooliharidusest.

Ei saa teatud autundeta mälestada seda tõmmujuukselist sirget, pika ja tugeva kasvuga meest hallis prohvetimantlis, hiilgava silma-vaate ja vaimulka näoilmeaga, kes aastaid üle 60 tagasi rändas mööda Eestimaa külasid ja oma voolava, osavõtliku kõnega pani sulama südameid, meest, kes kainusega püüdis anda ees-

märki vendile, kes olukorda tundes mõistliku ettevaatusega, nagu Gandhi Indias, hoiatas ärevusseadetud rahvast lootusetu vastuhakkamisega asjatult ohvrite arvu suurendamast.

M. Lipu teadete järele suri Leinberg 1884. aast. Vändras, E. Vilde järele, mis paistavad olevat ustavamad, 1886. a. suvel Järvamaal, Ambia kihelkonnas, Pärtle talus ja maeti Paide surnuaeda. Kas tema hauda nüüd veel teatakse, selle kohta pole andmeid käepärast. Et aga Juhan Leinbergi hauakohta kaotsimineku vastu kindlustada, seda vähemalt väärrib küll kadunud rahvamehe mälestus. (Lõpp.)

A. Kampf.

MÕNDASUGUST.

Viimased saavutused tehnikas.

Kõige uuemad leiused tehnikas, millel igapäevases elus määratu suur tähtsus, on pallofotofon ja telautograaf, mis Ameerikas hiljuti üles leitud.

Juba telefoni ülesleidmisest saadik on teadlased selle ühendusabinõu täiendamise kallal töötanud. Nüüd ülesleitud aparaat, pallofotofon, võib hääle edasi anda ja ühtlasi ka üles kirjutada. Teatud mõttes on sellel aparaadil ühist fonograafiga, kuid ta on palju täielikum. Pealegi võis fonograaf korrata ainult neid hääli, mis tema sisse räägiti, ilma et ta oleks võinud neid kaugema maa peale edasi anda.

Nagu uue aparaadi nimi näitab, on selle juures esimeses joones tähtsad häälikud (phoné), siis valguslained (photos) ja lõpuks võnkumine (pallos). Uue aparaadi abil võib kinos ühel ajal filmiga ka näitlejate kõnet kuulda, sellega on lahendatud „rääkiva filmi“ küsimus. Peale selle võimaldab pallofotofon kõnet raadio-telegraafi teel edasi anda. Kui aparaat kõne vastu võtab, muutuvad hääle võnkumised valguslaineteks, niisama ka vastupidi. Aparaat on nii tundelik, et 15 meetri kaugusel vaikselt häälega rääkida võib.

Telautograaf, mis ka alles hiljuti üles leiti, on määratud käekirja ja joonistuste edasiandmiseks. Aparaat on harilikult telefoniparaadist ainult natuke suurem. Igaüks, kes oskab kirjutada, võib ka telautografeerida. Selleks on tarvis kirjutada pliiatsiga sellekohasel platel, mille juures kõik käelligutused täpselt traaditeel edasi antakse.

Aparaat on esimeses joones tähtis ärielus, kus tihti telefonikõnedega peetud toime pannakse. Telautograaf aga võib oma käekirjaga kirjutatud kõne edasi anda, nii et vastuvõtja käekirja tunda võib ja peetud võimatuks muutuvad. Eriti tähtis on aparaat juhustel, kui telefonikõne ei ole küllalt usaldatav või kui kiirelt on tarvis edasi anda teateid, milles on numbrilised arvud, mis telefonikõnes väga kergesti segi lähevad. —ste.

Mürgi mõjust elavatele olevustele

kirjutab dr. Th. Zell järgmist: Et mürg mõnele loomadele koguni kahjuta on, näib ehk esialgu muinasjutuna, kuna ju isegi kuulus loodusuurija Alfred Brehm alles 50 aasta eest mainitud väidet tõena vastu võtta ei usaldanud. Ta kõneleb mungost, kes Indias Egiptuse ahneumoni aset täidab ja suures lugupidamises seisab seepärast, et ta mürgiseid madusid hävitab. Edasi kõneleb Brehm selle looma allumatusest mürgi mõjule. Vastuvaidlematut on ju järgmised tõsiasjad: Mungo on väga agar kinni haarama haruldasekt mürgist brillmadu ja talle ei sünni viimase salvamistest mingit viga. Kuid

Brehm arvab siiski, et loodusuurija, kelles kõik imestamisväärne juba alguses kahtlust äratav, ei või mürgi mõjule allumatust uskuda. Aga, jätkab ta, ei saavat ometi eitada, et nimetatud nähtus loomadeilmas ainsama sellesarnasena ei esine, kuna siin ju ka siili ja ilvest ei või nimetamata jätta. Brehm oleks aga küll ka selle peale pidanud mõtlema, kuidas maailm välja näeks, kui meil puuduksid loomad, kellesse mürg ei mõju ja kes mürgiseid olevusi võivad hävitada. Võiks liialdamatult öelda, et meie sarnasel korral lakkamatut võistlust oleksime sunnitud pidama mürgiste madudega, kes ügas inimeste asukohast eemal seisvas kohas väga kiiresti paljunevad. Igal rästikul on aastas 5—14 poega. Ilves, kes kokkukogunud madude talvipesa leiab ja kogu selle roomajatepere endale hea laseb maitseda, päästab meid korraga kolmestkümmest kuni sajast mürgisest maost. Tasuks selle eest peavad aga inimesed tema peale jahti, mida nad oma enda kasu silmas pidades tööpoolest tegema ei peaks. Peale ilvese oleks loomadest, kellesse mürg ei mõju, veel nimetada siili ja taksikoera. Siinjuures on silmapaistev, et kõik kolm ülalnimetatud võrreldes hundi, rebase ja nugisega on väga aeglaselt liikuvad olevused. Sellest pole neil aga mingit kahju, sest et rästik oma hirmsale kaitsesabinõule julge olles vaenlase eest ei hakkagi põgenema, vaid jääb ootama. Ja saak, mis oma paigast ei liigu, langeb kergesti ka aeglaseimale röövlile ohvriks.

Mürgiste taimede suhtes on peamiselt kitsed need, kellele mürg kahjuta näib olevat, kuna nad mürgisena tuntud koerputke korvide kaupa võivad süüa. Üldse on nende toidunimestik väga iselaadiline. Nad söövad paljuid sarnastest taimedest, mis teistele loomadele kahjulikud, nagu näiteks: hundipiim ehk roosirohi, näsiniin, nõiakellad ehk verirohi, seahein, teravamaiguline kuke-mari, varsakabjad, meerohi, salvej jne. Loomaaedades käijatele on tuttav, et nad tubakast ja paberossiotsist väga oskavad lugu pidada. On ka juba ammu tuttav, et vutid hilissuvel okasõuna seemneid armastavad süüa ja nendega seepärast väga ettevaatlik tuleb olla. Üldse on mürgile vastupidavus lindude juures imestamisväärne. Rästad näiteks söövad hulgakaupa mürgiseid marju ja ninasarvelinnule on maiustuseks *Strychnos nuxvomica*, millest saavutatakse meile, inimestele, nii kardetatavat strilmiini. Muu seas on see võimas mürg lõuetu ka fasaanide ja metssigade vastu. Olgu siin veel nimetatud, et ka meie väike kodujänes metsas elutsedes endale hea laseb maitseda *Atropa Belladonna*, millest mürgist atropiini saavutatakse. Raipesööjad loomadest, kelle hulka ka meie koer kuulub, võivad kõige rikkilainumaid asju ainsamagi kahjuliku tagajärjeta süüa.

Dr. Sunjatsen,

tähtsam vabariiklise korra eest võitleja Hiinas, suri hiljuti. Dr. Sunjatsen võitles keisririigi ajal vabariigi eest, istus mitu korda vangis, põgenes ja jätkas võitlust. Pärast keisririigi kukutamist läks kodusõda lahti ja Sunjatsen võitles lõunapoolsete provintside eesotsas põhjapoolsete vastu. Nüüd on surm tema võitlusrikkale elule lõpetanud.

Nii leidub paljugi loomi, kes nii öelda ainult irvitavad meile nii hävitavalt mõjuvate mürkide üle. Ümberpöörduvalt on asju, mis küll neile sobivad, kuid mis mõnedele loomadele koguni vastuvõtmatud. Sead ja kannad muutuvad rammusaks põõgitõrudest, pookpuu väikestest viljadest. Samuti avaldavad need head mõju meile, inimestele, kui ka veistele. Kui aga hobusele või mõnele muule ühekabjalisele 1½ maela nimetatud tõrudest anda, valmib sellest meile valurikas ots.

Maailmasõja ajal kogusid sõdurid tihti põõgitõrusid, et nendega oma hobustele rõõmu teha. Kuid just selle läbi kaotasidki nad oma kallid loomad. Üldse on hobused väga tundelised mõnede toiduainete vastu, mida ehk teised loomad heameelega söövad.

Ühes külas lõppes kaks head, tugevat hobust selle kätte, et nad rautamise ajal akaatsiapuu koort närisid. Jänesed teevad seda ka ja väga sagedasti, kuid nendele ei avalda see mingit halba mõju. Samuti on juhtumisi olnud, kus hobused sellesse surid, et nad pargis elupuu oksid söid.

Brehmi tõenduse järele on papagoisid meile hästi maitsevate kirsside söömise tagajärjel surnud. Sigu jälle on sellesse lõpnud, et neile, arvates, et siga kõike sööb, soolaheeringaid ette anti. Öökull näiteks võib imeosavasti roti tabada ja süüa, kuid kui talle anda tükike soolatud liha, sureb ta selle tagajärjel pea.

Kõik lihasedõjad röövlloomad põlgavad soola, kuna aga need, kes end taimedest toidavad, seda küll süüa armastavad, nagu näiteks mäletsejad: veised, kitsed ja lambad.

Nii märkame loomailmaga tegemist tehes, et siin mürgi mõju mitte üldiselt maksev, vaid suhteline on ja et mõned meile hästi mõjuvad ained mõningaid loomi võivad surmata.

Kui kauaks jätkub maailmale kütteenaine?

Geoloogide väljaarvamiste järele lõpevad kivisõe tagavarad praeguse tarvitamismäära juures maailmast 1500 aasta pärast. Mõned maad vaatavad aga juba nüüd murega tulevikku. Nii arvatakse Inglismaa kivisõe tagavarad ainult 100 aastaks jätkuvat. Önnelikumas seisukorras on Ameerika Ühisriigid, kus suured sõetagavarad, mis 1500 a. arvatakse jätkuvat. Saksamaa kaotas Prantsuse okupatsiooni tõttu oma suured sõelademed, mis ka tuhandete aastate jaoks oleks ulatanud.

Nahvta tagavarad on hoopis vähemad. Kõige hiljem 800 aasta pärast on senini leitud nahvtaallikud kuivad. Nahvta tarvitamine kütteenaineks on hiiglasamudega tõusnud. 1900. a. tarvitati nahvta 20 miljoni tonni, 1905. a. — 28 milj. t., 1915. a. — 50 miljoni tonni ja 1920. a. juba 98 miljoni tonni, sellest arvust langeb Ameerika Ühisriikidele 65%, Meksikole — 22%, ülejäänud 13% tarvitasid Euroopa, Aasia ja Aafrika kokku. Kuna nahvta tarvitamine iga aastaga suureneb, lõpeb

see praegusaja tähtsam kütteenaine varsti. Sellepärast tehakse praegu katseid uute soojusenergia allikate leidmiseks. püütakse leida abinõusid päikesekiirte soojuse kasutamiseks jne —ste.

Traaditu telegraafi loomariigi.

Inglise õpetlane prof. Laurence Horell on pikemat aega uurinud küsimust, kuidas saavad loomad, eriti putukad, omasugustele kauge maa tagant märku anda. On tähele pandud, et emasitikas isase mitme versta kauguselt oma juure kutsus. Esialgul arvasid õpetlased, et see sünnib häätelainete abil, kuid peale selle, kui emaliblikas, mis oli valitud katseobjektiks, ühe õpetlase korteris klaaskasti sees tuest välja tulles, linnaäärsest sõisest maakohast isaliblika oma juure kutsus, jäeti see hüpotees kõrvale. Ei võinud ju liblik läbi linna kära mingisugust häält edasi anda.

Laurence Horell ja ühes temaga mitmed entomoloogid jõudsid otsusele, et putukatel on katsesarvekeste juures mingisugune abinõu elektrilainete edasisaatmiseks, mis sarnane traaditule telegraafile. Arvatakse, et seda juba elektrilainete ülesleidja prof. Hertz 1885. a. teadis ja just selle tõttu raadio vastuvõtte traadidele nime putukateliigist võttis, sest „antenn“ tähendab otsekohe katsesarve.

Prof. Horell jälgis kogu suve, s. t. 4 kuud üht putukatõugu, nende häälitõugu eriti tundliku ja peene raadio-vastuvõtteaparaadiga kinni püüdes; selle juures selgus, et isaputukas, emaselt teatud teate saades, mida raadioaparaat registreeris, kohe oma äärmiselt tundelikud katsesarvekesed siia-sinna välja sirutas, nagu

Ameerika-Eesti vaheisel jalgpallivõistlusel Pariisis suure poolehoidu osaliseks saanud Eesti väravavaht **Lass**, kes publiku poolt kätel väljalt kanti.

otsides. kust kutse tuleb ja siis lendu tõusis ja otsekohe õiget liini mööda valvatava emaputuka juure lendas.

Sellesarnaseid katseid on putukatega terve rida tehtud ja kõik nad kinnitavad Horelli oletust. Sellel leidusel on teaduse jaoks suur tähtsus, sest ta võib anda tõuke uurimistele mõtete elektrilainete edasiandmise küsimuse kallal. Seni on nimelt mitmete õpetlaste poolt toonitatud, et võimalik on mõtteid elektrilainete kaudu edasi anda, kuid seda on peetud üldiselt läbiviimatuks. Putukatega tehtud katsed näitavad, et alama astme elavad olevused selle küsimuse juba on lahendanud ja inimestel tuleb nendelt õppida. —ste.

Muinasjutud loomadest ja inimestest.

v. Popper'i järele Saksa keelest —p.

Metsis.

„Oled mul õige iseäraline patroon.“ ütles kukk metsisele, „sa meelitad ja laulad, sa tantsid ja hüppad,

N A L I.

Sarnasus.

Kuulsa professori ees, kes nõudliku muusika-arvustajana tuntud, teeb oma mänguskeses proovi noor viiulikumstnik. Kui ta on lõpetanud ja professorile ootavalts otsa vaatab, ütleb see: „Teie mängu kestes pidin kogu aeg ikka jälle Goethe peale mõtlema.“

„Oo, teie teete mulle liig suurt au,“ kogeleb noor-mees ülimeelitatuna.

„Jah, Goethe peale pidin mõtlema,“ vastab professor, „sest ka too ei osanud sugugi viiulit mängida.“

Menu.

Tartu näitleja sõidab Tallinnast võõrusetenduselt tagasi ja seletab oma sõbrale: „No see oli aga menu! Kas kuulsid, kuidas publik otse mõirgas ja ulus.

Itaalia „eeskuju“ maailmale.

(Humoristische Listy, Praaga.)

Mussolini pärast „tehtud“ parlamendivalimisi
 „Niipalju kirju täna hommikul?“
 „Jah. Peaaegu kõik Euroopa valitsused küsivad juhatust, kudas valimisi „teha“ tuleb, et soovitatavat enamust saada!“

et omale naisukest võita; mul aga tarvitseb ainult korra hüüda ja kümme kana ruttavad juure.“

„Sa ei tea nähtavasti,“ vastas metsis, „et ainult raskeltvõidetu tõsiselt rõõmustab? Ka jahimees tõuseb enne koitu, roomab läbi kastemärgade tihnikute ning varitseb tundide kaupa, et mind tabada. Siis ehib ta oma mütsi mu sabasulgiga kui uhke võidumärgiga. Kes aga ehib end sinu sulgedega?“

Koerakari.

Uhke põder oli surmani aetud ja lamas maas ning koerakari haukus ta ümber.

Siis tõstis ta kustuvad silmad ja vaatas otsa metsniku lemmikkoerale, keda ta kauemat aega tundis. „Ka sina?“ sõnas ta, „sa olid ju muidu alati oma isanda vagune ja hea saatja, kui ta meid talvel söötmas käis!“

Siis langetas jahikoer häbistatult pea. „Üksikult oleme ju kõik head ja vagad.“ ütles ta, „aga kui meid jälgitavate metsloomade vastu üles ässitatakse, siis muutume haukuvaks koerakarjaks.“

Looshist kuulsin paari herrat hüüdvat: „Tallinna jääda! Mitte Tartu tagasi minna! Mitte Tartu tagasi minna!“

Sõber: „Jah, jah! Noid herrasid ma tundsin. Nood olid kaks Tartu inimest.“

Ennustus.

Mees, kes väärtusliku kella varguse pärast kaheks aastaks vangi moistetud: „Imelik, kui õieti kellasepp seda on teadnud ennustada. „Kaks aastat kindlustatud!“ seisis kella kaasas oleval sedelil.“

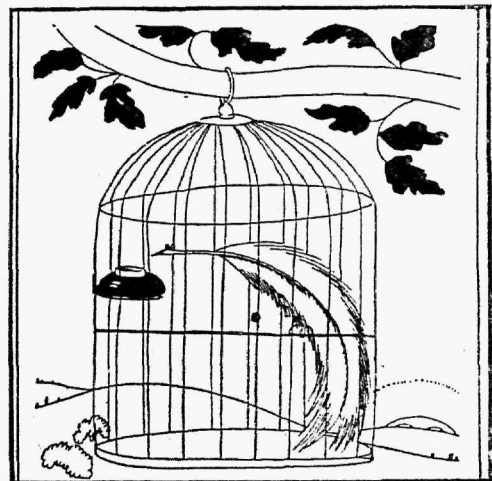
Sõber.

„Miks sa ometi ka õue ei lähe oma sõpradega mängima?“

„Mul on ainult üks sõber, ja seda sõpra mina ei salli.“

Ajakirjandus Hispaanias.

(E Sol, Madrid.)

Hispaania diktaator tsensorile:

„See rahutu lind tuleb kindlas puuris hoida, seal laulab ta kõige ilusamini.“

Rumeenia ja mõne muu maa parlamendikombed.

(Adeverul. Bukarest.)

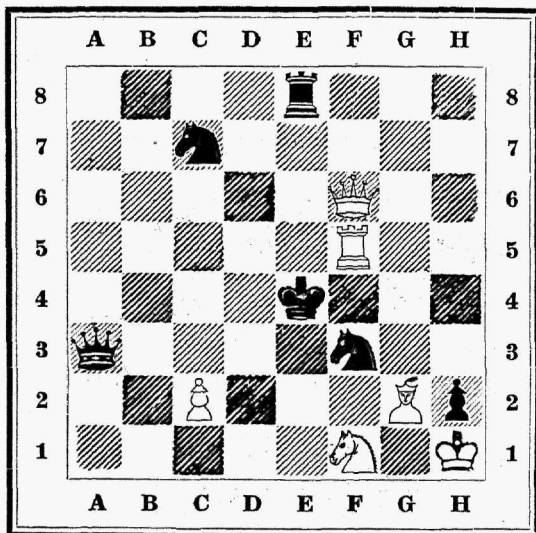
„Isa, sa lubasid mind tsirkusse viia paijatsid vaatama?“

„Ma viin su parem parlamendi koosolekule; sinna on sissepääs pealegi hinnata.“

M A L E.

Ülesanne nr. 21.

Kokku seadnud dr. A. Simay-Molnar.
(Auhinnaga kroonitud Ungari turniiril 1924. a.)
Mustad.

Valged.

Valged: K h1, L f6, V f5, O g2, R f1, S e2.

Mustad: K e4, L a3, V e8, R c7 ja f3, S h2.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Trükivea õiendus.

Ülesandes nr. 20 peab d2 ruudul muidugi valge kuningas lipu asemel olema, nagu ka alt tüüpidest näha.

Ülesande nr. 14 lahendus.

1. d7 — d8 saab ratsameheks, b5 — b4,
2. R d8 — b7, O a4 — c6 (ehk ükskõik kuhu),
3. V a5 — a1 annab matt.

Õigeid lahendusi ülesande nr. 13 kohta saatsid: K. Tammeveski (Haapsalust), Mihkel Tiido (Nõmmelt), Alfred Särg, Karl Kivi ja Albert Narustrang (Tallinnast), A. Kuusik (Hallistest), J. Hendrikson (Vändrast), Jonatan Viira (Tartust), V. Soo ja J. Janson (Valgast), Elmar V. (Paidest)

Õigeid lahendusi ülesande nr. 14 kohta saatsid: Karl Kivi (Tall.), Alb. Narustrang (Tall.), A. Särg (Tall.), Martin Villemson (Pärnust), Alf. Pachel (Tall.). A. B.

Kirjavastused.

J. V. P-s. „Soovitus“ ei sobi meile.

X. X W-s. Meil on piltide jaoks allikaid, vaevalt maksaks vana „Pfenning-Magazin“ saata. Pealegi ei sobi meile „Frau Gute-Gesellschaft“ laadaj pildid.

Sellel numbril on kunstkaasandeks kunstnik P. Areni „Kari“.

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

TÖÖKODA
„AUTOGEN“

Joh. Tatsi,
Kõnetraat 16-77,
Laboratooriumi t. 15
(Suurtüki t. sisse).

Ainuke kauaaegse praktikaga töökoda, töötab kõikide metallide keetmist (shveitsimist) autogeenilisel teel. Remonteeritakse kõiksugu automobiile.

Hinnad võrdlemisi odavad. — Töö headuse eest vastutus.

Pariisi valmisriiete kauplus

V. Pärnu mnt. 36

(Tõnismäe nurgal).

Soovitab igaks hooajaks meesterahva valmisriideid suures valikus. Võetakse vastu tellimisi meeste- ja naister. riiete peale. Aris saadaval parem. kodu- ja väljamaa riided.

Töö headuse eest täielik vastutus.

Kõige austusega

P. Pöder.

I Riidevärv-tööstus Eestis.

Töökoda ja ladu:
Tallinn, Vabriku tän. 15.

Müügile ilmunud
riidevärv
A pakid.
väljamaa eeskujul
kinnitatud vabrikumärk

„Karu“

Vabriku märk

Karu värv
riidevärv

villase, poolvillase, puuvillase,
siidi, poolsiidi ja linase riide
värvimiseks 1 naela riide jaoks.
Iga paki peal värvimise õpetus.

Nõudke proove! Garanteeritud headus!
Võistlemata hinnad!
Ostke ainult kodumaa saadust, mille
ehtsuse juures ei tule Teil kahelda!

Müügile ilmunud
riidevärv
B priima pakid
Uudis Eestis
kinnitatud vabrikumärk

„Karu“

Esitaja Tallinnas **K-m. J. URLA**

Vene turg, E. S. S. „Kalevi“ kaubahoone nr. 4. kõnetr.: 17-26.

Soliidim kodumaa
arstirohtude, kosmee-

rika ja parfümee-
ria tööstus Eestis on:

O.-Ü. keemia-laboratoorium **REMEDIA**

TALLINN, Väike Roosikrantsi tän. 8.

Telef. 5-69. Telegr. aadr. REMEDIA - TALLINN

Asutatud 1920. a. põhikapitaaliga mk. 0.500.000. —

Praegune põhikapitaal 8.000.000. —

Tagavarapakitaal . . . . . 600.000. —

Elav poolehoid tarvitajate hulgas on võimaldanud ettevõtte arenemist üheks elujõulisemaks kodumaa tööstuseks, mille tõenduseks eriti selleks ostarbeks oma jõul ehitatud hoone.

Suur kuldauraha

ühemiklis. tööstusnäitusel

Kohvik «Kirstein»

Harju tänav 48. Tallinn. Kõnetraat 24-49.

Hommikueine.

Lõunad kl. 1-5. Õhtusöök kl. 7-10.

Söögid kaardi järel igal ajal.

Igasuguste küpsiste, jäätise-plommide jne. tellimisi võetakse vastu; peale selle väljaspool kohvikuruume pidulaudade korraldamine külmade ja soojade söökidega oma lauanõudega.

Martsipaani-, shokolaadi- ja likööri-kompvekid oma tööstusest.

Avatud kella 8 hommikul.

Kõige suurem kohvik Eestis.

Jootraha vastu ei võeta.

Soovitame ladust:

**„ALFA-LAVAL“
ja „SYLVIA“**

koorelahutajaid, piimaveokannusid, seemnevilja, ristikeina- ja timuti-seemet, kunstväetisaineid, atru, äkkeid, külvimasinaid, masinarihmu, veskikivi valamismaterjaali j. n. e. j. n. e.

Tallinna Eesti Majandusühisus,

Tallinnas, Estoonia puistee 21, kõnetr. 85.

Töökool ja õppekool. Kasvatus-teadus-
line teos. C. H. Niggol. Hind 50 mk.

Maria Montessori meetodi äraldused.
Kasvatuslik süsteem. C. H. Niggol. Hind
60 mk.

**Meie jõumajanduse sihtjooned tule-
vikus.** Prof. A. Kink. Hind 40 mk.

Tartu-Pihkva ja Narva veetee. Prof.
A. Kink. Hind 40 mk.

Lõhkeained. I osa. D. Buxhoevden. Hind
100 mk.

Parlament. Riigiteadus. H. V. Gerlach.
Tõlk. P. Grünfeldt. Hind 35 mk.

**Mida võiks igäiks suguhalgustest
teada.** Dr. A. Rüttmann. Hind 75 mk.

Kuidas kunstlikult nooreks saada.
Loodusloolised uurimused. Prof. Steinach.
Hind 30 mk.

Täielik malemängu õpetus. A. Bur-
meister. Hind 135 mk.

Nahksuka jutud. I indiaanilugu. F. Co-
oper. Tõlkinud J. Sander. Hind 135 m.

Prints ja kerjus. Romaan. Mark Twain.
Tõlkinud A. Oras. Hind 130 mk.

Väikesed röömud ja mured. Muinas-
jutud. G. Galina. Tõlkinud E. Jögi.
Hind 120 mk.

Frithjof. Norra rahvaeepos. Ümber jutus-
tanud P. Grünfeldt. Hind 75 mk.

Minu kodust. Lasteraamat. J. Lattik.
Hind 130 mk.

Lapsepõlve Kungla. Lood ja lallitused
lastele. K. E. Sõöt. R. Kiviti illustused.
Hind 130 mk.

Kolm muinasjuttu lastele. Z. Topelius.
Soome keelest M. Nurmik. Hind 50 m.

Jänes Vemmalsaare juhtumised. Anni
Svan. Soome keelest tõlkinud L. Luiga.
Hind 80 mk.

Jaunart Jauram. Lasteraamat. K. A.
Hindrey. Hind 70 mk.

Jaunart Jaurami jõngermannid. Laste-
raamat. K. A. Hindrey. Hind 65 mk.

Jõngermannide jandid. Lasteraamat.
K. A. Hindrey. Hind 60 mk.

Vallatused ja riikad. Kuus lõbusat
lugu. Piltides kujutanud Vilhelm Busch.
Eestistanud Endor Tendor. Hind 160 m.

Kahupea Kaarel. Pildiraamat 3—6-a.
lastele. Dr. H. Hoffmann. Eestistanud
Endor Tendor. Hind 140 mk.

Omal jõul edasi. Karakteri kasvatusline
lugemine. Gizyk, Paul. v. Tõlkinud G.
E. Luiga. Teine trükk. Hind 150 mk.

Taeva-Käabus. Muinasjutt-broshüür. J. Oro.
Ilustanud Gori. Hind 30 mk.

Saadaval pealadus

T. E. K.-Ü. „Päevalehe“ raamatu- ja kirjutusmaterjalikaupluses

Jaani t. nr. 6. Krediit-Panga majas,
ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes

ning paremates raamatukauplustes.

Piltidega ilustatud nädalakiri

„AGU“

on kaunim, huvitavam ja väärtuslikum ajakiri Eestis

Ajakiri „AGU“ on rahvaülikooliks, mis igaühele kättesaadav ja teadust, kirjandust ning kunsti rahva sekka kannab.

„AGU“, kui kultuuri levitaja, ei peaks üheski kodus ega raamatukogus puuduma!

„AGU“ toob igas numbris rahvalikus keeles kirjatükke kultuuri ja teaduse aladelt.

„AGU“ toob igas numbris lühemaid, hästivalitud huvitavaid jutte ja novelle.

Igas numbris hulk lühemaid huvitavaid teateid uutest leidustest ja sündmustest kõigil kultuuri aladel.

Igas numbris Euroopa nalja- ja pilketehtedest paremad **naljapildid ja karika-
tuurid.**

Alati väärtuslik ja põnev romaan.

„AOS“ nr. 16 algas Norra kirjaniku Sven Elvestadi haruldaselt põnev sotsiaalne

kriminaalromaan „MONTROSE.“ Uutele tellijatele saadetakse need nrid järele, kus see romaan juba ilmunud. „AOS“ nr. 16 algas ka „Prohvet Maltsvet“.

„AGU“ toob igas numbris hulk pilte kirjatükkide seletamiseks ja päevasündmuste kohta kodu- ning väljamaal.

**Igal numbril hinnata kaasas värvi-
trükipilt** kodu- või väljamaa kunstnikkude tähtsamatest maalidest. „AGU“ on esimene Eesti ajakiri, mis värvi-
trükipilte kaasa annab.

Rohkete piltide ja hea paberi tõttu läks „AGU“ juba läinud aastal nõnda palju maksma, et senine üksiku numbriga tellimise hind kaugelgi kõiki kuluisid ei katnud.

Tänavu aasta algul tõsteti suurel määral postimaksu. **Peale selle hakkas „AGU“
tänavu aastal värvi-
trükipilte kaasa andma**, et kunsti rahva seas levitada. Sarnaste piltide hind eraldi müügil on mitukümmend või koguni mitusada marka.

Seda kõike arvesse võttes on väljaandja osatühisus sunnitud ajakirja „AO“ tellimise ja üksiku nr. hinda 1. maist s. a. tõstma.

„AO“ tellimise hind 1. maist on:

1 kuu peale	150 marka.
2 „ „	300 „
3 „ „	450 „
6 „ „	800 „
12 „ „	1500 „

Kuulutuste hind:

1 lehekülj	3500 marka.
1/2 „	1750 „
1/4 „	875 „
1/16 „	220 „

Üksiku numbriga hind 40 marka.

Tellimisi võtab vastu „Päevalehe“ kontor, Tallinn, Pikk tän. 2. Peale selle võib „AGU“ tellida raamatukaupluste ja kõigi vabariigi postkontorite kaudu.

Kirjade aadress: Tallinn, „AGU“.

Tallinna Eesti Kirjastus-ühisus.